

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXV

ЧЕРВЕНЬ — 1984 — JUNE

№ 412

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 І. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Марян Дальний — головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко
Дмитро Кислиця, Олексій Пономар, Іван Манастир-
ський, Карло Роговський.

Телефон: (416) 621-2605

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 18 доларів

США — 18 доларів

АВСТРАЛІЯ, країни ЄВРОПИ і ПІВД. АМЕРИ-
КИ: рівновартість в канадських доларах —

18 дол. звичайною і 26 повітряною поштою.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

На Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 235

ЕТОВІСОКЕ, ONT., CANADA
M9C 4V3

У ЦІОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Ів. Кмета-Ічнянський — КИТИЦЯ ДНІВ — 84-ГО	1
Іван Боднарчук — ВЛОМНИКИ І БУКВА	2
Василь Шимко — СУСІДИ	3
Євген Гаран — ПЕРЕВОРОТ У КРЕМЛІ	4
Мар'ян Дальний — ПРО КОНГРЕС СКВУ І ДУМКИ ВЗАГАЛІ	5
Галия Мазуренко — ХАРКІВ... ХАРКІВ!	9
К. Р. — З ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗУСТРІЧЕЙ	10
Ярина Тудорковецька — ПРО КУЛІСИ І ЗАКУ- ЛІСИ ІЗРАЇЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ДІЯЛОГУ	11
О. М. Коваленко — ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕР- НИКУ "ПОТЬОМКІН" (3)	13
Данило Міршук — ЯК ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ВРЯТУВАЛА ІЗДОРУ КОСАЧ	17
Марта Тарнавська — ПОЕТ-МОДЕРНІСТ ШУКАЄ ЧИТАЧА	19
УВАН — ДОКУМЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1919-1921 РР.	22
Микола Вірний — ВІКТОРІЯ ВАРВАРОВА	22
П. Дубів — ВАРТИСНА І ЦІКАВА КНИГА	24
Олександр Кошиць — ІСТОРІЯ ОДНІЄІ ПІСНІ	25
Лев Яцкевич — АСТРОНАВТИ З КОСМОСУ	26
ПХІЦ — ВТРАТИ ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ	28
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	29
Волиняка, М. Яременко, М. Кремінська, М. Г. Іщенко, Марія Поспільло, М. Дублянський — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	30

На першій сторінці обкладинки: Georgian Bay,
Ontario, Canada.

В цьому році Провінція Онтаріо відзначує 200-
річчя свого існування.

- Передрукі і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти
і скорочувати надіслані матеріали.

Рік XXXV

НОВІ ДНІ

червень 1984

Український універсальний журнал

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Ів. КМЕТА-ІЧНЯНСЬКИЙ

“КИТИЦЯ ДНІВ – 84-ГО”

I

УКРАЇНА

(Акростих)

**

(Хайм Бялик — відомий ізраїльський поет, 1873–1954. Народився на Київщині, Україна, виростав сиротою. В молодості оселився в Палестині, допомагав відродженню свого краю).

Україно! Варваро-Великомученице...
Коли ж випрямиш стан свій, на небо поглянувши?
Руки звівши... День Волі, мов Пасху, вітаючи.
А в очах, в голубиних твоїх, юність розквітне...
Їм веселка коли-не-коли щастя вишивала.
Не діждусь я, мабуть, твого в квіті весілля...
А втім — ні! Може статися чудо-над-чудами!

III

“КНЯЖНА НЕВМИРУЩА...”

(Цикл “Білі вірші”,
Прис. маestrovi Gr. K.)

II

РОЗМОВА З ЄВРЕЙСЬКИМ ПОЕТОМ...

(Переклад з Хайма Бялика)

Десь буде жити мрійливий чоловік, —
Щасливим буде... З чаши волі вип'є,
І, може, вірш мій в серце тоби ляже.
Він не осудить невимовний біль,
Мій біль... Стиснувши дружньо мою руку...
Замисливши зо мною, — щирий друг.

Знов ти серце мое схвилювала..
Рідним голосом, весняно-любим!
Пливли жаль і надії промені,
Гріла серце любов, мов голубка...
Поєднала ти струни печалі
Безталанного мого народу, —
Не забула й вінчальну біль — ношу,
України піснє... Невмируща!
Чураївен-Марусь тих... Hi — княжен
В позолоті үквітчане коло!
Воскресила ти юнь в моїх грудях...

2

ВІДПОВІДЬ...

Хайме-друже! Виповнивсь твій сон...
Ми юними співали: ой красо!
З гаями України дружбу мали...
Та їй став пророком в Ізраїлі Бялик!
І лірником надії і печалі.
Мені ж — Америки всміхнулись далі...
Тебе, земляче, вже давно немає,
Але я руку дружби простягаю!

IV

РІЙ РОЗДУМІВ НІЧНИХ...

Щоб юних днів зберіг я в квіті ношу,
Щоб “Рік Новий” (мій... не останній рік?),
Щоб віщи він слова краси “прорік”,
Щоб вибрав, хоч трудну, та путь хорошү!
Щоб, Господи, Ти люд навчав повік...
Щоб хворий світ ужив рай-лік,
Щоб Гірошими не лягла пороша...

Філadelфія, 1984

ВЛОМНИКИ І БУКВА

У сумерку смерек принишка обчухрана вітрали стріха. Вона нагадує тут зужиту, викинену на смітник, парасолю. Вдень ця стріха для людського ока майже непомітна, вночі з кругленького, немов риб'яче око, віконця, прозирає на вулицю світло. Хто проходив вулицею в будь-яку пору ночі, зупинявся й прислухався до грайливого стукоту писальної машинки. У такт цього стукоту хиталася на гільзі смереки оця полохлива зірничка.

Вулицю цю колись заселявали самі заможні люди-багатії, але років три тому трапилась тут експлозія отруйливого газу, мешканці цієї дільниці були виселені, до своїх домів більше не повернулись, хати їхні спорожніли і дуже здешевіли. Скористались з цього бідні багатодітні родини і немічні старці. Мабуть і дід Глід скористався з цієї нефортунної події й оселився із своїм собачкою за зеленою полою смерічки. Вуличка ця тепер роїлась множеством малих діток.

Кожного ранку дід Глід одягав рожевий нарядник і виходив із собачкою на перехрестя вулиць, переводити дітей до школи. Діти звикли до людини високої, сухорявої, з довгими вусами, немов до рідного. Кожного дня до школи й із школи, віталися з ним, а він час від часу обдаровував їх свіжими книжечками. Діти звали його "Дідом із казки". Але завернім у вуличку, що нагадуватиме нам лігма букву "Г". Як ніч Божащебече тут його машинка і вихитується на гілці смереки полохлива зірничка. Стукіт машинки підказав людям, що цей чародій під стріхою, за зеленою полою робить гроши. Так одної ночі допітались до нього вломники. Двоє, в масках, у чорних рукавицях і шкіряних куртках. Були досить привітні.

— Погасіть, будь ласка, дядьку, свої світла, — сказали члено.

— А як без світла? Хіба вони разять вас?..

— У нас є свої світла, — блімнули ліхтарками і по стінах поскакали довгохвості срібні ящірки. — Сядьте собі, будь ласка, на стільчик, дозвольте потрактувати вас цигаркою.

— Я вибачаюсь, але я некурящий, — сказав Глід.

Біля дідових ніг лестився собачка, посварюючись на вломників.

— У нас питання до вас, дядьку. Скажіть, будь ласка, де ви ховаєте свої гроши? Нам відомо, що ви робите гроши.

— Хто це таке вам наговорив?

— Люди говорять, що ви робите гроши. Підтверджує це нам постійний стукіт вашої машинки. Працюєте законспіровано, після опівночі... Обкраласте людям ніч. Га?

— Так, ніде правди діти, працюємо, робимо гроши і то хороші гроши, тільки у мене такі сховки, що вам і не дібратись до них...

— Але ж ви не будете такі злі, щоб не увести нас до цих сховків.

— Ходіть, будь ласка, за мною, — сказав Глід, звівши ноги. Він підійшов до зеленої ширми, розсунув її на всю широчину. За ширмою були полички, а на поличках рівним рядочком книжки, немов на дротах ластівки, що збиралися до польету, віщуючи людям дощ.

— Ось вам мое майно, мій стукіт уночі, моя річ, мій гріш... Візьміть по-одній своїм дітям. Я знайомий з вашими дітьми, кожен день переводжу їх через вулицю до школи. Ну, та й пишу для них, щоб якось вивести їх у люди. Я хотів би, щоб діти ваші були щасливіші від вас. Щоб не треба було ім одягати маски ійти в ніч турбувати людей. Думаю, що зрозумієте мене. Колись, коли був я ще молодим, то учив їх, а тепер роблю те, що можу, щоб тільки вивести їх у люди. Але якось воно нефортунно складається, як бачите. Я до дітей — з книжечками, а ви до мене — з ножами...

Маски розсміялись. Один зігнувся заглянути за риштовання, а собачка підскочив і зірвав йому з лиця маску.

— Ах ти поганючий!, — висварився Глід, — нападаєш на людину, зриваєш їй з лиця маску. Сховайся мені там під стіл.

Собака, загнувши хвіст під себе, сів під стіл, поклавши голову на передні лапки, жалісливо дивився на людину без маски. Вломники, знявши маски, підійшли до полички з книжками. Брали по-одній і перегортали сторінки.

— Би, дядьку, настроюєте дітей наших проти нас — їхніх батьків, сказав вищий ростом, зачітуючись у рядки під образцем, на якому заплакана мати, колишучи дитя, наспівувала пісню:

Люлі, люлі, малій хлопець,
Щоб не був ти, як твій отець,
Бо твій отець пізно ходить,
Все кровавий палаш носить...

— То це ви підслухаєте наших матерів і таке пишете?..

А люди кажуть, що у вас мільйони, що робите гроши...

Вони не помилилися. Тільки мої мільйони в такому сховку, що вам не легко дібратись до них. Мільйони ці в моїй душі. Знайдіть до мого сховку ключі, то й ви станете такими мільйонерами, як я.

Вломники виходили вибачаючись, що потурбували Гліда. Вони виходили без масок, засоромлені. А пісня за ними "... щоб не був ти, як твій отець..."

Зеленів світанок свіжою буквою.

ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРISНУ
ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!

СУСІДИ

З півдня віяв лагідний вітер весни. Звідти й журавлі летіли ключем. Летіли високо над селом, схвилювано курликаючи. А на межі тихо й загадково шуміли верби-наливались весносоком.

Далеко один від одного стояли сусіди — давні друзі. Майже зиму не бачились вони. Бо було сумно й неможливо боляче. І соромно за свою бідність і немічність, за безпорадність.

А тепер їхні погляди несміло зустрілися. І вони якось вагаючись зійшлися. Там, під рідними вербами. Довго мовчали.

— Що ж скажеш, Несторе?

— Не знаю, Остапе.

— Весна йде...

— Так, діждалисся.

— Може виживем.

— Може...

— Сьогодні бригадир заходив. Загадував виходити на роботу в поле. Пора сіяти.

— Знаю. Казав, будуть куліш варити.

— То треба йти. Може якось докигаємо до першого колоска.

— Тим, що приготовляють сівалки вже вчора видали по кусню хліба — чорний і гіркий.

— Але ж все таки хліб...

— А верби наші ростуть. Несторе. Пам'ятаєш садили в революцію.

— Чому ні? Тоді до нас на коні підїхав Терещко Гончаренко. Такий був завзятий одчайдуха: з карабіном за плечима, при боці шабля, гранатами обвішаний.

— Був козак. Казав: "Хлопці, посадіть верби, а самі до нашого загону. Москва суне з півночі, хоче хліб забрати, боротись треба. Не даймо України ні кому!"

— Пам'ятаю. Довго обороняв село з своїми хлопцями. Ми не допомогли, інші теж поховалися-вичікували. Він десь за кордоном тепер...

— А ми в рідному селі ледве дихаємо-конаємо. Учора знову цілій віз повезли на цвінттар. Уся сім'я Компанійця вимерла.

— А як же твоя Мотря?

— Лежить тяжко хвора. А мале померло...

І замовкли обидва. А журавлі знову летіли і лагідно- журно шуміли верби.

— А в тебе й досі на стіні той?...

— Та я хотів зірвати; вкинути в піч. Але...

— Але що? Мусиш щодня дивитися на ту осоружню харю?

— Не можу. Ти ж знаєш історію того портрета? Коли я перший записався до артілі, то той партійний, із самої Москви — Пешаков, уро- чисто вручив мені той портрет і сказав: "Це тобі така честь, Супруне. Дарую тобі знятку вождя

народів світу — Сталіна. Того, хто прагне зробити всіх щасливими, заможними. Візьми, заведи його в гарні рами й тримай. Хай він буде тобі за ікону". Тоді я так думав і вірив. Та вийшло інакше, прокляті роки настали. А зняті не можу.

— Чому?

— Во той сексот задрипанець і п'яница Іван Дейнега завжди забіжить і дивиться. І вихваляє мене за портрет. Та коли б портрет зник...

— Розумію і ти б зник.

— Ale краще про це не говорити, Остапе.

— Знаю. Коли б хто почув наши теревені й доніс?.. Та нам тепер все одинаково. Адже ми тепер ні до чого не придатні.

— Не придатні? Думаєш?

— Так сусідо. Соромно. Ale не придатні. Бездарні, немічні боягузи. Навіть боїмся скаржитись.

— Так, так. Ale хочемо жити.

— A не вміємо жити.

— Загнудзали нас. Ми просимо лише кусень загорьованого хліба — свого хліба, з нашого стелу. Кріпаками стали.

Знову мовчки стояли сусіди. У Остапа чомусь із очей потекли слізози. У Нестора обличчя триვажно здригнулося — гірко скривилися уста. Стари чоботи були ув'язані дротом, щоб не розпалися. А штани — латка на латці.

— Завтра сіяти.

— Будуть варити куліш.

Високо над селом схвилювані летіли журавлі. Віяв принадно теплий південний вітер. А на межі загадково шуміли крислаті верби. Ніби нагадували двом сусідам про славного Терешка й втрачену буряну революцію, про втрачену волю.

Березень 29 1983.
Торонто

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗМІНАМИ В КАНАЛСЬКОМУ ПОШТОВОМУ УРЯДІ, ЧИТАЧІ В АВСТРАЛІЇ ОТРИМАЛИ ГРУДНЕВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ НА ПОЧАТКУ ТРАВНЯ, ЩОБ ПРИСПІШИТИ ДОСТАВКУ "НОВИХ ДНІВ" ЛО АВСТРАЛІЇ Й КРАЇН ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ, ВІД-ВО ВІСЛАЛО ТУДИ ЖУРНАЛИ ЗА КВІТЕНЬ, ТРАВЕНЬ І ЧЕРВЕНЬ ЛЕТУНСЬКОЮ ПОШТОЮ, ПОКРИВАЮЧИ ЗБІЛЬШЕНИ КОШТИ З ПРЕСОВОГО ФОНДУ.

ЧИТАЧІ, ЩО БАЖАЮТЬ І В МАЙБУТНЬОМУ ОТРИМУВАТИ "НД" ПОВІТРЯНОЮ ПОШТОЮ, ПОВИННІ ПРО ЦЕ НАС ПОВІДОМИТИ. РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА ЛЕТУНСЬКОЮ ПОШТОЮ 26 КАН. ДОЛ. ЗВИЧАЙНОЮ ПОШТОЮ — 18 ДОЛ.

ПРОСИМО ЗВЕРНУТИ УВАГУ НА НАШУ НОВУ АДРЕСУ.

ПЕРЕВОРОТ У КРЕМЛІ

(науково-фантастична евгеніка)

"1999 року двотисячний легіон клонів жив у бараках під Москвою. По всій державі саме плянувався перехід із соціалізму в комунізм і уряд вважав вірних легіонерів дуже потрібними на випадок заворушень. Легіон підпорядковувався безпосередньо голові уряду Миколі Залітайкину. В честь цього батька клонізації легіонерів величали Миколайовичами: Петро Миколайович Молоток, Іван Миколайович Гайка, Степан Миколайович Постпішилов...

Ім'я кожного було написано спереду на сорочці. Я хоч і не був клоном, але теж носив такий напис: Абдул Миколайович Мухомед.

Я походжу з Кавказу. Моє справжнє ім'я Абдул Магмут. Я опинився поза законом через сімейне непорозуміння. Сім'я тоді звалися п'ятикратниками. Отак, четверо або троє "братів" зійдуться з однією жінкою і разом мають право на одну дитину. Така сім'я звиває кубло для хворобливих ревнощів. Мої "брати" Коля, Саша і Сєра все відпихали кавказького чоловіка на задній плян. Мої гроші бралися, але до розкошів мене не допускалося. Я зрозумів, що тут ніколи не знайду щастя і втік до клонів. Уніформні приборкувачі із спецвідділу приїжджають у пошуках за мною. Але мої господарі мене не видали. Між клонами і спецвідділом вже й тоді диміли вулканчики незгоди.

Часто закордонні журналісти питали товариша Залітайкина, чому існують лише чоловічі клони? Чому немає жіночих? Чому дискримінація на грунті статі?

Голова відповідав:

— Я не бачу дискримінації. При відсутності жіночтва немає ґрунту і для дискримінації.

Невдачі почалися з того, що Залітайкин зрадив сам собі. Проти всіх сподівань він секретно виростили жіночі клітини за стінами московського Кремлю. Його жлоні (жіночі клони) відзначалися надзвичайною вродою. Генетичний матеріял для них був привезений з Парижу. Як вони підрошли, Залітайкин почав замовляти з-за кордону найостанніші фасони. Він балував жлонів жаб'ячими лапками, тоді як природні громадянини животіли упроголідь. Старий, мабуть, зовсім з розуму з'іхав, бо документи доводять, що він мав про комунізм у виді мусульманського раю: навколо тебе фруктові сади з фонтанами і патрійні гуртії з розкішними грудьми.

Доки легіонери-клони були малими, то й чутки не турбували хлопців. А як підрошли, то щось збурило їм гарячу кров. "А чому це Залітайкин ховає жлонів у Кремлі? Чому не пускає їх у товариство їм подібних?" — питали вони.

Треба тут додати: вже з самого початку існувала така думка, що клони, як ніякий інший ор-

ганізм, надаються для плянового господарства. Коли хочеш, ти їх наплодиш тисячами. А коли не хочеш, то спакуєш на поличку: хай собі сплять штучним сном і не просять істі.

Замість того, щоб спокійно зважити ситуацію і мирно задовольнити вимоги молодих клонів, Залітайкин вирішив спакувати їхніх лідерів на поличку. Мало того, він доручив це приборкання фахівцям із спецвідділу. Інквізиторська служба привчила цих гицелів до садизму і вони пішли виконувати своє завдання з патологічною жорстокістю.

Такі заходи обурили клонів і об'єднали їх до спільної боротьби. Вони вривалися в спальні штучного сну і будили своїх товаришів.

Нарешті всі клони, цілий легіон, зібралися на мітинг. Вони виголосили свої скарги і повільним, урочистим кроком рушили в напрямку до Кремлю. Деякі несли плякати і били ритмічно в барabanі:

- Що ми хочемо?
- Жлонів!
- Коли ми їх хочемо?
- Зараз!

Я, Абдул Магмут знаю цих молодих людей як своїх п'ять пальців. Поживши в їхньому середовищі, я маю найкращі кваліфікації, щоб говорити про них. Вони не мали наміру робити якусь шкоду в Кремлі. Дійшовши туди, вони спинилися б і зашарілися б по самісінці вуха при виді вродливих жлонів. Але Залітайкин цього не думав. Повідомлення про демонстрацію розгнівало його. Він просто здурів з люті. А, може, здурів з ревнощів. Він заявив, що клони зрадили ідеї комунізму. Їх треба усунути. Їх треба знищити, угробити. Хай жлони допомагають в період переходу із соціалізму в комунізм. Проти клонів Залітайкин послав військо.

Отак, із-за рогу вискочили танки і лизнули вогняними язиками по лавах демонстрантів.

Раз.

Другий.

Третій.

Клони заметушилися. Деякі попадали спалені. Обрубки тіл, чорні і обгорілі, із стогоном качалися по вулиці.

Населення не довіряло клонам, бо уточнювало їх із системою. Але в в лиці неприхованої жорстокості відкрилися двері приватних мешкань. Люди знімали з себе сорочки і натягали їх на клонів.

Відтоді товариш Залітайкин втратив опору серед легіонерів. Напис "Миколайович" вийшов з моди. Настав день, коли й голова уряду сам зник безслідно.

Отак, увечорі його бачили на телевізії. А наступного ранку вже його було віддано в забуття. Це такий вираз в російській мові. Насправді, його забрали приборкувачі. Новим головою став їхній генерал. Клонізація була припинена і перехід із соціалізму на комунізм знову відкладений на майбутнє.

Зрештою, і далі існувала потреба в надійному військовому з'єднанні. Тому науковцям дали наказ змайстрювати роботів. Ці були слух'янами і

виконували накази точно і акуратно. Головне, не мали ані амбіцій, ані статевих потягнень.

Мені було ясно, що на історичну арену вступає нове явище: *роботизація*.

Я, Абдул Магмут, навчився говорити машинним голосом і зареєструвався як Робот ч. ЖН-16.

Спочатку мое перелицювання не оплачувалося. У спекторзі стояли порожні полички і не було нічого поживного, щоб придбати. Хіба машинне масло для змазування роботів. Але згодом прийшли небесні блага.

Уряд відчув потребу в західній валюті. Постановив продати тисячу роботів до Америки і Австралії. При цій нагоді я назавжди вийшов із Співтовариства Союзу. Імовіль, це про мене там склали приказку: "Абдул всіх надул, а сам смілса."

Пам'ятаю чудовий, соняшний день у Сіднеї.

Мене на ринку купила чепурна і вимоглива фермерка. Вдома вона не заспокоїлася, доки не випатрала з мене всю правду:

— От, і добре, що не робот! — заключила задоволено, — обійтесь без запасних частин, які дуже дорогі. Я, бачиш, бідна вдова. Мені потрібний робітник слухняний, працьовитий і дешевий. Саме такий, як ти.

При слові "вдова" мене охопила паніка. Після свого членства в п'ятикратнику я не мав наміру женитися знову. А чого цій впертій жінці треба? Чому вона так рано овдовіла? Що сталося з її чоловіком?

Я хотів щось пояснити, але фермерка піднесла вказівний палець і строгенько сказала:

— Мовчи! Пам'ятай, що ти тут на правах робота. Якщо наш прем'єр-міністер почусє, що ти б'єхун, то відішле тебе назад у Советський Союз.

НА МАГІСТРАЛЯХ ДОБИ ГР. КОСТЮКА

Під таким заголовком вийшла у Вид-ві "Смолоскип" ім. В. Симоненка нова книжка нашого відомого літературознавця Григорія Костюка, що включає 17 статей і есеїв на суспільно-політичні теми.

Серед них варто згадати зокрема такі статті: "Гасмниця смерти акацеміка М. С. Грушевського", "Падіння П. П. Постишева", "Українське вітлуння вбивства С. Кірова", "Гроза над Києвом". "Зловісна постать сталініяди (М. С. Хрущов)". "Карпатська Україна в грі Сталін-Гітлер", "Радянська система концтаборів перед судом світу", "Лихоманка ненависті і страху", "Про убієнніх" та інші.

Книжка на "Магістралях доби" має 292 стор. і в твердій оправі коштує тільки 12.50 ам. дол.

Замовляти можна в українських книгарнях або безпосередньо у видавництві:

SMOLOSKYP
P.O. Box 561
Ellicott City, Md. 21043, U.S.A.

НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

ПРО КОНГРЕС СКВУ І ДУМКИ ВЗАГАДІ

Про IV-ий конгрес Світового Конгресу Вільних Українців¹) написано вже дуже багато й навряд чи хтось захоче читати ще одну нудну версію на цю тему. Але ми обіцяли читачам репортаж та аналіз Конгресу, тож мусимо бодай частково дотримати слова, хоч би "для історії". Вина в за-пізненні й "частковості" не цілком наша. Від грудня до початку травня ми чекали конгресових документів, зокрема офіційної редакції постанов і резолюцій, на жаль, — не діждалися. А це, може, найвимовніше свідчить про те, як проходив четвертий Конгрес і якої діяльності можна сподіватися також від нового Секретаріату.

Коли взяти до уваги атмосферу, в якій велася підготовка до Конгресу, то треба висловити по-див і щиру подяку його організаторам за широчезний організаційний розмах та їхню віру в кінцевий успіх. Вони далеко наперед замовили найбільші і найкоштовніші залі м. Торонто для конгресових нарад, бенкету й жалобної маніфестації.

Як відомо, усі наради Конгресу та його комісій відбувалися від 30 листопада до 4-го грудня 1983 р. в одному з наймодерніших і найдорожчих готелів — Торонто Гілтон Гарбор Касел. Вибір місця переконав всіх у тому, що і євреї недаром заражують українську еміграцію у США і Канаді до найбагатших. Досвідчений у таких спра-вах ред. Іван Кедрин підрахував, що кошти IV-го Конгресу виносять принаймні один мільйон доларів! Та що для багатих один мільйон, коли треба блиснути...

Конгрес відкрив втомлений цілоденними баталіями на пленумі Секретаріату президент СКВУ Іван Базарко о год. 7:45 вечора. На залі було то-ді 375 зареєстрованих делегатів і, мабуть, стільки ж гостей. На бенкеті в суботу було понад двічі більше. Після відкриття, президент запросив до почесної президії присутніх владик Української Католицької Церкви. Тяжко сказати, чи вважала учасників відсутність у той час ієрархів Української Православної Автокефальної Церкви... Принаймні газети про це не писали.

Наради Конгресу розпочав митрополит Мак-сим дуже потрібно в той час молитвою а опісля керівництво нарадами перебрала заздалегідь узгіднена Секретаріатом ділова Президія, з терпеливим Ярославом Білаком на чолі. Переbrавши провід. Ярослав Білак у першу чергу привітав тих ієрархів Української Православної Церкви, які саме ввійшли на залю і яких зразу запрошено до почесної Президії. Правда, звітуючи про цей випадок, навіть такий поміркований часопис, як

"Новий шлях", мабуть із звички, назвав Блаженішого владику Мстислава митрополитом Української Католицької Церкви²). Зрештою, за "крайовою" звичкою проходив і ввесь дальший Конгрес. Делегати, які досі цих форм і звичок не засвоїли, на Конгресі не почувались "своїми" і їхній голос був неспівмірно менший, ніж їхня кількість.

ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ ЦЕРКОВНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ

Четвертий СКВУ мав кілька позитивних моментів, що їх уже підкреслила наша преса. По-перше, — це чудо взагалі, що він відбувся й не розколовся. По-друге, як уже вище зазначено, — це його зовнішній блиск, репрезентативність, добре наладнані єв'язки з канадськими урядовими і політичними чинниками, з англомовною пресою і телевізією. В цьому аспекті радянські стратеги, плянуючи т.зв. "кіївську пресову конференцію" і протест свого посольства в Оттаві — "дали хука". Вони Конгресові не пошкодили, а радше, навпаки, — спопуляризували його й до певної міри сконсолідували. По-третє, приємно вражала велика кількість делегатів, гостей, бенкетувальників, а зокрема учасників Соборної поминальної маніфестації і екуменічної панахиди в неділю 4-го грудня у "Мейпл Ліф Гарденс", для відмічення 50-річчя голодової облоги України, серед них чимало молодих. Цифр не наводимо, бо тут є великі розбіжності; справа в тому, що дуже тяжко було представникам української преси отримати від організаторів потрібні інформації: "Як звичайно у нас буває, представники преси були майже цілий час на сіному кінці та мусили справді по-геройськи боротися за відповідне місце на залі нарац, за квитки на полуценки та інші імпрези і за важливі інформації, що їх треба було подати..." — зрезигновано пише голова Спілки Українських Журналістів у США Ольга Кузьмович ("Свобода", 17 грудня 1983). Треба додати, що журналісти, які не знали, що слід "по-геройськи боротись" або не вірили в успіх такої боротьби, платили за "спонсовані полуценки" та інші імпрези із своєї кишені. Та це "між іншим".

На кінець, але не наостанку, треба підкреслити важливу ролью, яку виконали на Конгресі численні ієархи українських Церков, духовенство та представники українських евангельських об'єднань. Їхнім постійним закликам до християнської любові, згоди, єдності — треба завдячуватисяся гнення тимчасової "згоди" в головних справах. Не беремось судити, чи позитивна її вирішальна роля церковних достойників у Конгресі свідчить про те, що наша емігрантська громадськість живе ще ідеями XVII ст. (коли єпископи ставали автоматично сенаторами або королівськими радниками), чи навпаки — ми перегнали Захід і репрезентуємо, бодай у цьому відношенні, 21-ше сторіччя. Так чи так, а треба дбати, щоб і в майбутньому представники українських церков були активні і мали благодатний вплив на наше громадсько-політичне життя; зокрема, щоб Українська

Православна Церква якнайскоріше зайняла в цьому знову відповідне місце.

ДЕШО І ПРО ПРИКРІ СПРАВИ

Два повні дні забрала Конгресові непотрібна партійна гризня, до якої більшість делегатів Конгресу³) не мали жадного відношення й про яку палебі соромно писати. Йдеться, очевидно, про безвідповідальний внесок Організації Оборони Чотирьох Свобід України — ключової організації УВФронту, цебто ОУН Ярослава Стецька включити з СКВУ всі організації, причетні до ОУНм, за те, мовляв, що журнал "Самостійна Україна" очорнив чи знеславив Акт 30-го червня 1941 р. ѹ ОУН, УПА, УГВР та деяких провідників визвольної боротьби. Раніш над цим внеском безуспішно тратив час і нерви Секретаріят СКВУ, тепер цю кістку незгоди, таки на початку першої сесії, кинуто цілому Конгресові. Навіщо? Та ж провід ОУН (з Миколою Плав'юком на чолі) ще задовго перед Конгресом прилюдно засудив ці писання в "Самостійній Україні" і відмежувався від них. Чого ж ще треба було провідникам УВФ, а фактично п. Ярославу Стецькові?

Редактор православного "Вісника", о. Т. Міненко, пояснює це пляновим "тактичним маневром", мовляв провідники УВФ хотіли навмисно зморити делегатів Конгресу, щоб ці наїнечь бездумання й дискусій прийняли приготовані наперед довжелезні, дуже патріотичні, але практично беззвартісні резолюції і постанови. Може в цьому і є зерно правди, але автор цих рядків схильний радше до іншого здогаду. Сорок п'ять років тому тодішні "батьки народу" називали нас "хлопцями" — ідейними, жертовними, патріотичними, але в політиці таки "зеленими хлопцями". Вони не погоджувались з оунівською ідеологією й тактикою, з політичним терором, не любили коли "хлопці" обзвивали їх "хруньями" й "опортуністами", але завзято обороняли тих "хлопців" (часто безплатно) у польських судах та робили їм добру рекламу навіть у своїй партійній (переважно університетській) пресі. Зате політично відреклись від тодішніх "батьків народу" їхні сини і дочки і перейшли до табору "хлопців". Сьогодні їм біля 70-ки, вони самі стали титулуваними "батьками народу", але все ще уявляють, що вони "хлопці" і відповідно цьому діють. Ті з них, що не згинули в боротьбі, що виросли, змужніли і набрали досвіду, десь свідомо "згубились" інші досі підтакують "хлопцям"... з опортунізму.

Думаючи над справою "знеславлювання" політичних провідників, чомусь пригадався Тарас Шевченко з його пристрасно-гнівливим:

"Ой Богдане, Богданочку!
Якби була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала..."

або його ж:

"Раби, подножки, грязь Москви,
Варшавське сміття — ваші пани
Ясновельможні гетьмани..."

Невже судили б і Шевченка, і виключали б його з СКВУ "за знеславлювання і очорнювання провідників", якщо б він був поміж нами? Та, мабуть, ні, бо ж Хмельницький і інші гетьмани до ОУН не належали й Акту 30 червня не проголосували... Дивне ж те, що оскаржувана сторона не вважала за потрібне стати в обороні ображеного й очорненого обвинувачувачами живого і присутнього на Конгресі великого провідника українського народу Блаженнішого митрополита Мстислава. Він не член ОУН, але ж він очолює ширшу організацію — Українську Православну Церкву в США. Європі й Південній Америці. Тож хіба не заслужив він того, щоб його і Церкву, яку він очолює винуватці прилюдно перепросили?

Ні, бракує нам розумних, відважних провідників, хоч маємо чимало фізично здорових, якщо могли витримати повний тиждень (бо ж були й перелконтрресові з'їзду і наради окремих організацій) такого напруженого переливання "з пустого в порожнє".

Щиро скажемо, що постанова Конгресу, над якою два дні працювали великі голови, і яка мала б задовольнити скаргу організацій УВФ є дуже небезпечна. Крім порожньої революційно-патріотичної бомбастики, в ній є і такі вимоги:

"3. IV СКВУ звертає увагу зокрема пресовим органам поодиноких організацій членів СКВУ, щоб вони *не допускали до публікацій* (підкреслення мое. М. Д.) таких матеріалів, які могли б спричинювати конфлікти поміж членами СКВУ, а особливо *не дозволяли на публікацію* матеріалів, що знеславлювали б поодинокі періоди визвольної боротьби українського народу в його змаганні за державну незалежність."

Шо це означає? Чи не затиск навіть здорової критики і початок політичної цензури у вільних демократичних країнах західного світу? Звичайно, було б безвідповідально і злочинно знеславлювати під періоди визвольної боротьби, але чи згорова критика ляких актів і лій окремих провідників це вже "знеславлювання", що має викликати "конфлікти поміж членами СКВУ"? Чому не пітнялись проти такої резолюції бодай голоси наших ученик-інтелектуалів?

Або 5. точка цієї спеціальної резолюції: "*IV СКВУ закликає всіх членів і всю українську спільноту в лієсторії ніколи не зйті із шляху боротьби за Самостійну Соборну Українську Державу, яким ішли світлі постати української визвольної боротьби — Петлюра, Коновалець, Мельник*" (в Українській думці³ за 22 грудня полк. Мельнича "вичищено" — М. Д.), Бандера і Шухевич-Чупринка."

Звучить гарно як патріотична фраза, але про який шлях мова? Був час, коли Симон Петлюра, з політичної конечності, шукав союзу з румунами і поляками коштом (хай тимчасовим) соборності української держави. І правильно робив. Євген Коновалець у тяжких умовах, вирішив радше розпустити свій корпус Січових Стрільців, ніж прилучитись до військ Зимового Походу. Для нього таке "капітулянство" було виправдане.

Андрій Мельник в умовах німецької окупації й поновного приходу більшовиків, не був прихильником розгортання масового повстання. Роман Шухевич-Чупринка ще за свого життя наказав припинити збройний спротив УПА проти устабілізованого рад. режиму й перейти на інші форми боротьби. Тож про який шлях боротьби ви говорите, панове? Навіть у тих самих провідників шляхи бувають *різні*, залежно від політичних обставин.

Ті, що близько знають Ярослава Стецька, твердять, що він чесна людина, безкомпромісний патріот і свято вірить у все, що говорить і пише. Цього, може, досить для його партії, бо такою поставою він підтримує віру й дисципліну серед її рядових членів. Але цього рішуче замало для успішної визвольної боротьби українського народу, зокрема якщо Ярослав Стецько переконаний, що Україна й сьогодні перебуває *в стані активної війни з Росією*. Це ж бо означає, що всякі контакти "з висланниками ворога", всякі зустрічі, на віть родинні і туристичні поїздки в Україну чи навпаки — в умовах активної війни з ворогом це справді була б національна зрада. Але в такому випадку, хіба ж це не національна зрада 40 років не брати самому участі у цій "війні" й хватиться за кордоном?

Кільканадцять років тому тодішній голова Вищого Органу УНРали Микола Лівицький запропонував Ярославу Стецькові вдвох нелегально піти в Україну, щоб наочно перевірити тамтешній стан і форми боротьби українського народу. Пропозиція звучала серйозно. На жаль, сьогодні президент УНР Микола Лівицький — і без такої "прогулки" та перевірки нібіто прийняв Стецькову концепцію "активної війни", вінішні цим ще більший хаос у наші лави. Бо ж саме у цій неправдивій і шкідливій сьогодні концепції "активної війни з Росією" корінь нашого глибо-кого двоподілу й джерело недовірія та ненависті одних до одних.

Але яке це має відношення до IV-го Конгресу СКВУ? Чайже на Конгресі наші політичні провідники не виступали й не було від них привітань. А відношення пряме: їхня диригентська паличка відчуvalась майже в всіх щасливців, що додались до мікрофонів. Як пише у цитованому вже числі "Нового шляху" Іван Кеприн, — "не говорено там про ніякі проблеми. Рівень дискусії був читальняно-просвітняний. Українська проблематика не вичерпується гурра-патріотичною тромтадратією..."

Добре бодай, що значна більшість делегатів (у тому числі й чимало делегатів від організацій Українського Визвольного Фронту⁴) не були в настрою оплескувати цю "тромтадратію".

А все ж таки, в основному саме з такої "гурра-патріотичної тромтадратії" складається і Звернення Конгресу до українського народу на батьківщині, і самі конгресові резолюції. Правда, Конгрес доручив ці документи відповідно скоротити і відредагувати, але частина стецьківської преси поспішила надрукувати їх не чекаючи жад-

них скорочень і виправлень. Тому в цих документах Росія, Росія і ще раз Росія, "а не якось паротократія" поневолює український народ. Зразу видно у чий кухні ці документи пеклися, дарма що в Резолюційній комісії були й розумні люди.

Український народ бореться за своє визволення століттями, але ані царська, ані радянська імперіальна кліка ні разу ніде не заявили, що проти Росії бореться Україна і український народ, а завжди якісь лише "мазепинці", "сепаратисти", "петлюрівці", "бандерівці", "буржуазні націоналісти" чи інші "відщепленці" та "запроданці". Альянтська пропаганда під час Другої світової війни також дуже рідко голосила, що альянти боряться проти Німеччини та Італії і їхніх народів, а наголошувала, як ворога, фашистський чи нацистський режим... Тільки ми, виходить, "найсильніші і найрозумніші в світі", тож можемо "рубати просто з мосту"! Нем "непотрібні" прихильники серед панівних націй.

На наслідки такого "рубання" й дуже слабкої "згоди" довго чекати не довелось. Вже кілька годин після одноголосного виборання найкращого і єдиного кандидата, адвоката Петра Саварина, на президента СКВУ чулися невдоволені бурмотання, нібито він не досить сильно виступає проти Росії і всіх росіян. Ще більше невдоволення серед частини "безкомпромісовых" викликала розумна й дипломатична доповідь Петра Саварина під час жалобної маніфестації в неділю... Як довго зможе він у такій атмосфері вести СКВУ?

А кілька тижнів пізніше "Гомін України" почав безцеремонну кампанію й проти сенатора Павла Юзика за те, що той вважав за потрібне й мав відвагу зустрітися з якоюсь українською радянською делегацією, бо такі зустрічі, мовляв, "суперечать попереднім рішенням СКВУ".

Що ж, — співчуваємо їм, але допомогти їм можуть тільки сильні товариства українських професіоналістів, інтелектуалів і університетських викладачів (в тому числі й члени та прихильники ОУВФ), які нарешті переконають провід ОУНр, що його шлях не є шляхом Чупринки-Шухевича й що той шлях найвища пора змінити, щоб покласти край братоненависті, двоподілові й шкідливобездумним "компромісам", які паралізують усяку конструктивну роботу СКВУ.

ХТО ВИГРАВ, А ХТО ПРОГРАВ?

З певних причин треба казати — виграв здоровий глузд. на Конгресі ми зберегли єдність. Фактично, ніякої єдності ми не осягнули, хоч одноголосно вибрали новий провід СКВУ. Напередодні конгресу СКВУ відбувались інші важливі конгреси чи з'їзди. Маємо на увазі передусім 10-ий Великий збір ОУН (під проводом Миколи Плав'юка), 4-ий Світовий з'їзд Організації Українського Визвольного Фронту⁵), Світовий з'їзд ICHО і декілька інших. Перші три з'їзди відбувались у Торонто чи його околицях, їхні учасники знали, що від взаємовідношения між ICHО і ОУВФ залежить вислід СКВУ і багато чого іншого, але поводились так, ніби з'їзди відбувались

на різних планетах і ні словечком одні про одних не згадали ані в повідомленнях, ані пізніше в своїй пресі. Що за подиву гідна "коректність"! Чи арогантність?

Член Верифікаційної комісії Іван Хамуляк якось підрахував, що на СКВУ організації Визвольного фронту (стецьківці) мали 170 делегатів, ICHО (мельниківці) 100, а демократичні середовища (з УДР, ОДУМ тощо) аж 120. Ставимо під сумнів цю статистику й стверджуємо, що т. зв. демократичні середовища навіть не відбули ніякого свого спільнотого з'їзду ані напередодні Конгресу, ані не виступали на Конгресі як один блок.

Один із демократичних лідерів після Конгресу, а зокрема після безнадійно стилізованих і стерилізованих резолюцій, розчаровано заявив: "Ми програли на всіх фронтах. Нашого впливу непомітно ніде!" На що відповів йому один з молодших одумівців: "Ми не програли нічого, бо ми й не грали. Ми не їхали на Конгрес з наміром щось виграти". І це, на жаль, чиста правда.

Може, мають рацію "Українські вісті" (з 11 грудня 1983), коли пишуть: "Автори резолюцій повинні мати не викривлену парткуляризмом візію звільненої від ворога соборної України, в політичному житті якої важливу роль гратимуть не тільки "світові об'єднання" гуцулів чи буковинців, але й "світові" об'єднання київців, харківців, донбасців, полтавців, чернігівців та громадян України з інших місцевостей, ігнорувати яких жо-ден здорово думаючий політик не відважиться."

Але це буде колись і "там". Тут їх ігнорують 40 років, бо жадних об'єднань київців, полтавців, чи чернігівців тут досі немає, хоч у самому Торонто ми знаємо більше полтавців чи чернігівців, ніж нараховує ,наприклад, світове Братство Карпатських Січовиків. Чому ж вони нарешті не створять своїх регіональних об'єднань і не стануть членами КУК чи й СКВУ, замість голосовно ремстувати: "нам нема чого робити там"? Може хтось із наших співробітників знайде колись відповідь на це болюче питання...

Проте, не зважаючи на ці критичні завважи, останній СКВУ виявив, що українська діаспора має все ще велику потенціальну силу й спроможна впливати на дальший розвиток подій не лише в Україні, але й у всьому СРСР. А чи буде той вплив позитивний для українського народу — залежить від політичної зрілости, далекоглядності й еластичності наших провідників.

ЩЕ ДЕКІЛЬКА ВІСНОВКІВ І ПРОПОЗИЦІЙ

Автор цих рядків добре знає, що наші провідники з різних причин не приймуть більшості думок і пропозицій якогось там "газетяра" та ще й "мінімаліста". І все ж таки, висловлю їх "на всякий випадок":

1. Якщо СКВУ має стати нарешті діючою, а не паперовою чи паралізованою нашою найвищою громадською надбудовою, то його статут таки треба змінити й позбавити права "вето" всіх чле-

нів Секретаріату, крім президента СКВУ. Бо на-
віть "слабий" президент послуговуватиметься цим
правом відповідальніше, ніж репрезентанти на-
ших "здорових" організацій у Секретаріаті. А що
в наших умовах неможливо прийняти жадне се-
рйозне рішення одноголосно — про це всі давно
знають.

2. Щоб постанови СКВУ були не лише гарни-
ми, "безкомпромісими" і в даний час нездіснен-
ними фразами, а практичними вказівками для по-
зитивної праці в кожночасних умовах, такі поста-
нови повинна опрацьовувати постійна Резолюцій-
на комісія (вибрана попереднім з'їздом чи діючим
Секретаріатом) й приходити на з'їзд із добре
продуманим, відредагованим або й рекомендован-
ним Секретаріатом проектом. Лиш так можна
унікнути повторення прикроого попереднього до-
свіду.

3. В нас є багато пекучих проблем, які вима-
гають серйозних постанов СКВУ, але одноголосно
прийняті гурра-патріотичні заклики, на зразок
"За деколонізацію СРСР!", розв'язці цих проб-
лем ні трохи не допоможуть. Чи не пора, напри-
клад, уже сьогодні думати над тим, щоб наступний
СКВУ в одній із постанов набрав відваги
звільнити наші наукові установи й індивідуальних
науковців від політичного тиску й дозволив їм
самим установлювати такі наукові звязки з
Україною та іншими східноєвропейськими держа-
вами, яких (зв'язків) вимагають їхні проєкти і
функції у даний час? Який бо сенс тратити два
дні на Конгресі для схвалення резолюції проти
очорнювання наших національних провідників, а
через два тижні очорнювати, наприклад, сенатора
Павла Юзика й домагатись його резигнації з
усіх постів в українському організованому житті
за те, що зустрічав якусь радянську делегацію з
Україні?! Немає сенсу викидати й мільйони доларів
на різні наші наукові центри, інститути й
кatedri, якщо ми не зрілі дати їхнім керівникам
стільки автономії, як мають їхні колеги у вільному
світі.

4. Було б побажано, щоб організатори наступного з'їзду СКВУ взяли до уваги пересічний вік
делегатів і пам'ятали, що це вже не 50-літні "юнаки", які можуть легко перемагати високі сходи
їх довжелезні коридори в багатоповерхових комплексах. Було б добре також підшукати приміщення з меншим вестибюлем, щоб бодай половина делегатів сиділи у залі нарах, тоді промовці й дискутанти, може, рахувалися б з фактом, що говорять не до порожніх неживих крісел...

5. Поза нарадами різних комісій та панелями, для загальних сесій СКВУ цілком вистачає дві доповіді на актуальні теми, при чому, доповіді тому на це все мусить знайтись час і місце.

6. Досвід показує, що українські жінки відобра-
ють в останніх десятиліттях активнішу й кон-
структивнішу роль в нашему громадському, суп-
спільному й навіть науковому житті, ніж мужчини.
Цей факт повинен бути відповідно узгляднений і

Гала МАЗУРЕНКО

ХАРКІВ... ХАРКІВ!

*Коли кепкує більший брат з меншого брата,
І з ким іти? Чи від плякату, зітхнуши,
відвернутись?*

*Мовляв, "не маєш сили, то й пади на дно!". Усе
одно..."*

*Чи за кордоном можна б не топитись, а
працювати за них,
Хто вдома?*

*Далеко вдома..., Як читаю в "Нових Днях" про
Харків, —*

*Там з села тепер сміються? Там, як придвигнеться,
Від старих свічок Просвіти гасне обгорівши,
обгарок за обгарком!*

*А залишаються в золі етнографічні одиниці?
Там бідним людям сниться, то грязь Москви,
А то Варшавське сміття?*

*Чого би нам на волі, за кордоном,
Поки мовчить народ багатомільйоновий наш за
муром,*

*Не перестати би сваритись між собою?
А зробитись*

*Товариством свого роду, чи видавництвом?
Нашої багатої культури, чи представництвом?
Наши зусилля дружні, ті, —*

Кооперативні, хто знає?

*Чи не створили б на землі нечуваного дива?
Земного Раю?*

в Секретаріаті СКВУ. Та це можливо осягнути лише при умові, що наше жіноцтво почне активніше проявляти свою організованість не лише у жіночих організаціях СФУЖО, але й в загальних громадських, культурних і наукових організаціях.

7. Чимало жалів було висловлено на адресу організаторів, що не запросили цим разом до участі в Конгресі нікого з наших дисидентів. Закид не цілком слушний, бо в одній з найважливіших панелів виступала пані Раїса Мороз. А взагалі цей закид, на нашу думку, не витримує критики, бо наші дисиденти перебувають серед нас уже декілька років, мали час стати провідними членами ідейно близьких їм організацій і ці організації напевно вислали б їх на Конгрес. Якщо ж наші організації їм не підходять, хай створять свою, яка й зможе стати членом СКВУ, якщо тільки цього захоче.

НЕ ЗАБУДЬТЕ

ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

ДВІ СТОРОНИ МЕДАЛІ

3 ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗУСТРІЧЕЙ

В неділю, 15 квітня 1984 р., в приміщенні Інст. св. Володимира в Торонто, Канада, відбулася зустріч прихильників єврейсько-українських зв'язків. Зустріч зорганізували члени торонтського відділу Українського Демократичного Руху. На зустріч були запрошені пан Яків Сусленський, голова Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків з Ізраїля і пан Юрій Пустовойтів, голова відділу цього ж товариства в Єрусалимі.

Господарем зустрічі був проф. Юрій Даревич, який привітав гостей й представив їх понад 150ом зібраним особам. Зустріч можна уважати за успішну, якщо врахувати що для приготування її було всього два дні часу.

Першим на вечорі виступав Марко Царинник, відомий знавець мов, що, між іншими, зробив переклад на англійську мову книжки Василя Гришка "Український Голокост". Пан Марко Царинник сказав на початку, що йому дали мало часу для приготування доповіді. Він також заявив, що старався підібрати тему відповідну для єврейсько-українського діялогу й попередив, що з етичних міркувань, в своїй доповіді представить тільки одну сторону, а саме самокритичну сторону українця. З таким підходом, доповідач показав і згадав ряд брошур в українській мові, з відомими авторами або кріptonімами, що були видані або розповсюдженні на еміграції і які мали б визначувати існування "антисемітизму" серед українців. На підкріплення своєї тези шановний доповідач навіть цитував уривок з Щоденника Аркадія Любченка. Підкresлюючи історичну і людську трагедію єврейського голокосту під час панування гітлерівської Німеччини на Україні, пан М. Царинник виявив сумнів про те, чи українці показали належне співчуття у відношенні до голокосту єреїв.

При запитах присутні, в більшості, висловили своє непогодження з самооскарженням української сторони тільки, в підході до діялогу з єреями. Але, не бракувало й одобрюючих голосів для такого підходу.

З черги виступав один з гостей з Ізраїлю, поет Юрій Пустовойтів, автор численних поезій на українській мові. Читанням гарною українською мовою власних поезій, шановний автор і гість заповнив літературну частину програми вечора. Зі змісту й форми прочитаних поезій слухачі відчuli захоплення Юрія Пустовойтова красою української літературної мови. Патетичні заклики автора до українця, боронити свою гарну рідну мову перед русифікацією, та давати все і всюди першенство українським національним почуванням. переважали в змісті прочитаних поезій.

Останнім доповідачем на зустрічі був Яків Сусленський. Пан Яків Сусленський вже відомий

зі своїх статей в українській пресі, та виступів перед українським громадянством. Шановний гість говорив про важливіші заходи й осяги Товариства ЄУЗ в змаганні за покращання в ставленні єреїв до українців. В Ізраїлі, казав доповідач, живуть 50 до 60 тисяч єреїв — виходців з України, люди з різними поглядами, від найбільше приятельських до скрайньоворожих в наставлені супроти українців. В напрямі покращання цього наставлення працює ТЄУЗ. Не обходиться й без протидій зі сторони тих єреїв, які розблять ставку на імперіялістичний СРСР й з якими не раз попадає в один тон радянська преса. Та Товариство ЄУЗ, яке вже нараховує 300 членів, невпинно діє і поширює потрібну правдиву інформацію про українців, як серед приватних так і серед офіційних кіл демократичного Ізраїля. Пан Я. Сусленський зокрема відмітив працю ТЄУЗ у відношенні до офіційальної ізраїльської установи Яд Вашем, яка робить дослідження і збирає документацію про осіб з різних націй, що спричинилися до врятування єреїв від голокосту в Другій світовій війні. Виявлених добroчинців Яд Вашем визнає *Праведниками* і їм надляють документальні і пам'яткові почесті на землі Ізраїля. Дотепер визнано вісім українців такими *праведниками*. Згідно сказаного паном Я. Сусленським, вже пробито льодову кригу серед єреїв неприязно наставлених до українців. Але велика праця й боротьба ще попереду. Сл. п. Митрополита Української Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького, з невиразних причин, ще не визнано таким *Праведником*, хоч відомо що він офіційно протестував перед нацистами проти нищення невинних єреїв, на окупованій Україні, й що він врятував життя сотням єреїв, в тому числі рабінові Давидові Каганеві.

Самокритичні погляди пана Якова Сусленського, як єрея, в єврейсько-українському діялозі, відомі вже з його статей у пресі. Його ідеалізм в змаганні за покращання взаємного наставлення між цими двома національними групами можна тільки широ привітати й побажати дальших успіхів. Важливо щоб перемогла правда, якою б вона іноді гіркою не бувала чи для однієї, чи для другої сторони. І важливо, щоб фальшиві пропаганда, що походить з джерел імперіялістичного СРСР, не перешкоджувала в приятельських стосунках між єреями й українцями.

K. P.

НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ Ю. КОЛОМІЙЦЯ

У видавництві "Сучасність" (Бібліотека Прологу і Сучасності ч. 158) вийшла недавно нова збірка поезій поета-модерніста Юрія Коломійця п. н. **Білі теми**. Обкладинка Анатоля Коломійця. Книжка, з поетретом автора, має 141 стор. і містить 122 поезії. Ціна книги 8 ам. дол. Книжку можна набути в українських книгарнях або замовити у представника видавництва Ніни Ільницької:

NINA ILNYTZKYJ, 254 West 31st Street, 15th Fl.
New York, N.Y., U.S.A. 10001

"НОВІ ДНІ", червень 1984

ПРО КУЛІСИ І ЗАКУЛІСИ ІЗРАЇЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ДІЯЛОГУ

Наші гості таки ізраїльці, приїхали з Ізраїлю, є його громадянами, отже, відповідно до цього хотілось назвати зустріч з ними в Торонто "Вечором ізраїльсько-українського діялогу". Та назва — назвою, а єврейсько-українські проблеми — дразливі. З ними виходити на кін треба мати відвагу. Яків Сусленський та Юрко Пустовойтів відвагу мають. З літака до літака, по 17 містах США та Канади, всюди з бажанням зустрічі з українцями. У пляні є здигнути співпрацю, придбати членів Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків. Поки що — українців діаспори. В Ізраїлю в них майже 200 членів єреїв чи пак ізраїльців. До єврейської діаспори США та Канади ще далека дорога...

Яків Сусленський — тепер учитель англійської мови в Єрусалимі. Раніше, у концтаборах СРСР був караний за сіонізм, заприязнівся з українськими патріотами-дисидентами. Вони допомогли йому вижити. І в нього одержиме бажання з'єднати ворогуючі суспільства. В Єрусалимі створено Комітет Єврейсько-Українських Зв'язків в 1979 році, якого бюлетень "Контакт" (вийшли три велими зірноважені числа) нині вже є бібліографічною рідкістю. Згодом, у 1981 році, Яків, недоволений статикою Комітету, переоформив його у ТОВАРИСТВО ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ і виявив неабияку динаміку як його голова. Вспів видати перші товсті (1-2 і 3-4) числа нового бюлетеню "ДІЯЛОГИ". Вони, очевидно, тільки початок, і як такі потребують деяких змін, головно відійти від притаманного багатьом єреям тону "біблійності". Та той новий форум приязно відкритий і для української точки зору.

Обох, Якова Сусленського та Юрія Пустовойтова, поета з Єрусалиму, українсько-єврейського роду, що відсидів 10 літ у концтаборах СРСР за український націоналізм — привітали ми на летовищі, цим разом із турботою чи численно зайдуться торонтяни на запляновану вечірню зустріч. А тут і деякі закулісні справи. Звичайно таке приготування ведеться рутинно, є режисери, які влаштовують головне і деталі. Цим разом були тільки ті з категорії припадковості. Через брак часу не було оголошень ні в газетах, ні в телебаченню, тільки два рази з етеру "Пісні України", отже замало. І тут, у приватній ініціативі, виявився знаменитим п. Д. Федік, який зумів викрутити стільки телефонних номерів, скільки людей було згодом на залі. І публіка, яка заповнила залю, — була якнайякісніша.

Тому також слухачі зуміли сприйняти позитивно несподівану контроверсію, з якою виступив у своїх міркуваннях п. Марко Царинник з української сторони діялогу. Оригінально задумана була тема "Аналіза післяголоності стадії єврейсько-українських взаємин та їх глобальний а-

спект": не звикли ми підходити до наших справ із глобальної точки.

Яків Сусленський говорив не про широкозаключну аналізу наших взаємовідношень післяголоності доді, а про деякі її деталі: Шептицький, Палдієл, Кагана, Яд Вашем та українці-праведники.

Щодо справи митр. А. Шептицького, Сусленський не побоявся заявити наскільки "україножерна" настанова в Яд Вашем, також що книжка П. Мірчука з темою його розмов в Ізраїлі пошкодила визнанню Шептицького як праведника. (Тут ніяк не второпаю, що для членів Яд Вашему може мати спільногоп. Мірчук із особистістю та ділами митр. Шептицького?) Одначе, коли зможе приїхати до Ізраїлю ще один врятований свідок, якого таки знайшов невисипущий Сусленський — фінал тієї дивної справи буде позитивний.

Другий деталь — це документація та відзначення у Яд Вашем українців-праведників у рятуванні єреїв. Деталь новий настільки, що не українці взялися до розшуків і документації вияву того українського гуманізму, а зробив це щойно тепер єреї-ізраїлець, динамічний Яків Сусленський. Отже вже посаджене ним нове деревце у городі наших взаємин. І воно є психологічним відруженням, а не колючою контроверсією.

Власне з "контроверсією" виступив п. Марко Царинник, призираючи значну кількість негативного, расистського українського матеріалу. І головне, він підсумував його відкритим викликом, що антисемітизм наш, український, конечно прочистити в його ПЕРСОНАЛЬНИХ, ПООДИНОКИХ виявах, які забруднюють все повітря. Він орудував доказами з літератури, журналістики та псевдо-наукової публіцистики.

Чи така чесність та щирість є контроверсією? Сумніваюся, це радше відвага молодої людини сказати правду ввічі. Марко Царинник, ідучи кроком своєї генерації, зумів бути щирим, чесним, відкритим, глибинно гуманним. Наша доба пов'язана з процесом самопроїщування від РАСИЗМУ, процесом формально розпочатим (1964) роком цивільних прав США, по смерті Дж. Ф. Кеннеді.

Афро-американець, (такої назви бажає чорна людина в США) міг би нині вимагати шибениць, ув'язнень, судів над злочинцями, які не так давно лінчували "негрів", погромлювали їх дільниці, палили церкви, нищили фізично, морально, психологічно. Того одначе чорна людина не вимагає. Вона воліє видовжитися вгору і тим самим є для усіх прикладом не мстивого, не крикливо-вимогливого, а послідовно найгуманішого світу. І тому нині одним із кандидатів на президента США є чорна людина, сен. Джексон.

Ми проте відбігли у бічницю. Та це на те, щоб увиразнити обличчя доби, що створила атмосферу гуманності, переоцінку вартостей, виклик злому, повторному расизму. Хто бере на себе таку функцію — виростає високо і підносить своє суспільство. Людина, яка є расистом, його знижує. Марко Царинник мав відвагу показати наше обличчя в гострому дзеркалі. Образ, який ми поба-

чили, нас заболів, бо ми уявляємо себе тільки чистими. В нас, однаке, бруд расизму існує.

Чи євреї-ізраїльці зуміють поставити таке дзеркало з своєї сторони, — це їхня справа і в першій мірі важлива для них, їх власної переоцінки вартостей. Та годиться тут згадати хоч би статті В. Жаботинського, сіоніста, в яких він ще перед 1917 роком і згодом яскраво критикує європейське єврейство, його пристосовництво та улесливість перед кожною урядовою силою. Він також перестерігав євреїв України перед їх негативним до неї наставленням*

Також чесно стверджував бюллетень Комітету Є. У. З. "Контакт" на своїх сторінках про велику кількість євреїв-комісарів 20-30-тих років. Очевидно на цьому тема не вичерпана.

Тут важливе як ми прочистимо свою атмосферу для себе самих. Марко Царинник зробив по-дібно, як П'єр Бертон, знаний автор Канади, який у 60 роках, коли був прочищуваний расизм у США, перевірював також стан канадського антисемітизму, расизму супроти індіян та іншорасових канадців. Його статті (На жаль, тільки до англосаського расизму він не додумався, що лишається відкритим до перевірки).

Ясно, що дискримінація, расизм липкі та довготривалі. Ясно також, що наша українська самочистка не закінчена, а щойно розгортається. Чи не доцільно було б додати тут міркування про те, що пора нам виявити власну ініціативу щодо злочинців II світової війни і створити при СКВУ СПЕЦІАЛЬНУ КОМІСІЮ ЮРИСТІВ, щоб із своєї сторони взяти також участь у перевірці тих, які є запідозрені у цього роду доконаних злочинів? Така комісія тим більше потрібна з моральних мотивів. Крім цього, українцям є добре відомі обставини тих часів і в нас краща орієнтація, де є наклеп Москви, а де справжній злочинець. З нашої отже сторони повинна бути започаткована спроба вияснити це С. Візенталеві, який саме цих справ не розуміє, як і юристи США чи Канади...

Та коли ж говоримо стільки про колабораційну злочинність нацистів під час ІІ світової війни, то тут мимоволі приходить на думку паралеля: є чайже злочинці, які колаборували в побудові не менш антигуманної системи Москви, тільки тут світ не додумався до бодай психологічного Нюрнбергу. Очевидно є українці-комуністи також. Та вони стали такими не так добровільно, як у наслідок мілітарної прогри 1917-1921. Зате євреї на високих постах та у значній кількості комісарів — радше будували початковий експеримент своєї сили, який колаборував із Москвою. Експеримент той закінчився трагічно для євреїв, однаке тема колабораційного злочину повинна бути перевірена самими євреями, їх моральним критерієм...

Особисто, проте, для мене прикладом не є спосіб С. Візенталя, а поступовання чорної людини США, яка оминула минуле, не взялася вишукувати злочинців, які ще й досі ходять по вулицях міст США, не розставила судів. Замість того, афро-американець, на основі цивільно-гуманних прав, ПРИЯЗНО прямуює до майбутнього. Це приклад найвищої якості гуманізму.

Як знаємо, Товариство Єврейсько-Українських Звязків, яке заінтувало в Єрусалимі, також є в категорії приятності ініціативи. Зусилля його голови, Якова Сусленського, гуманні та динамічні. Він пробує переконати своїх співгромадян, що "українці не є гірші від німців", як це загально поширило в Ізраїлі та діаспорі. Зусилля його, як бачимо, — скомпліковані.

Очевидно він не може діяти сам. Товариство повинно розростатися у місний форум виміни думок та акції. Від якості та кількості членів залежатиме його майбутнє, накреслене головними штрихами позитивної співпраці.

Щодо програми, поданої ще Комітетом Є. У. З. на сторінках "Контакту" в 1979 році, то в ній було підкреслене розуміння справи України, її боротьби за свободу. У теперішній програмі Товариства Є. У. З. на сторінках "Діялогу" підкреслене поборювання невідрадної ситуації євреїв, що живуть в Україні. На ділі важлива одна і друга точка, вони фактично себе доповнюють. Щоб побороти ѯудофобію в Україні — потрібно іншого типу єрея на її землі, прихильного до її справ, а не інтересів Москви.

А підсумовуючи коротко наше спільне, можна призадуматися над слідуючим:

— Антисемітизм, як загальне історичне явище у християнсько-їудейському взаємовідношенню.

— Справа чесного підходу до української расистської ѯудофобії та до єврейського расизму супроти українців, їх українофобії. (Енциклопедії, школи... Підхід до цих проблем не повинен бути односторонній).

— Стосунки в історичній композиції: Русь-євреї-Хозарія, згодом Україна-євреї-Польща та Україна-євреї-Росія могли б бути розглянені з точки зору геополітичної, як єврейське шукання своєї політично-економічної сили.

— З огляду на сучасне посилення обросійщення, на деідентифікацію як українців, так і одномільйонної єврейської меншини в Україні — в тій спільній точці єреї України та діаспори повинні сприяти майбутній ДЕМОКРАТИЧНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ з діючими ГУМАННИМИ правами та повною увагою до потреб її МЕНШИН.

— Також є важливий глобальний аспект. Тут грачом є Москва, як безпосередній ворог України, а посередньо й Ізраїлю через вплив на арабський світ.

I тому аспект деколонізації СРСР повинен бути вербалізований у світі як ідея загального рівноважника, також як МИРНИЙ засіб проти нуклеарного перенапруження Схід-Захід. Все це пов'язане з майбутнім, яке залежне від наснаги та якості поодиноких індивідуумів, що творять громаду. А нагода до дій є на кону перед кулісами та поза ними — не тільки в Торонто.

Ярина Тудорковецька

* В. Жаботинський "Вибрані статті з національного питання". Упорядкував Ізраїль Клейнер, вид. "Сучасність", 1983.

О. М. КОВАЛЕНКО

ПОВСТАННЯ НА ПАНЦЕРНИКУ “ПОТЬОМКІН” (3)

(Продовження з попередніх чисел)

Справедливість вимагає визнати, що взагалі матросам жилося зовсім не погано, бодай щодо зовнішніх обставин: звичайні харчі команди взалі добрі. Я, як і багато з офіцерів, часто залибки їв матроський борщ. Правда, бували інколи, як я завважив, випадки незадоволення команди м'ясом або хлібом або маслом. Але вони були винятками і завжди походили від випадкового недогляду. Важкою працею матроси не обтяжені: звичайний робочий день триває не більше 8-х годин. У відносинах офіцерів до команди поволі завівся той тон, який не тільки не дозволяє старшинам удаватися до кулачної розправи, але й примушував їх до певних рамок коректності. Навіть ті, які хотіли б згадати інколи старшину, мусили здергувати себе найперше зі страху перед вищим начальством, яке, звичайно, більше з обережності, ніж з яких гуманних спонук, вмовляло офіцерам необхідність тактовності у відносинах до “нижнього чина”, а, подруге, з чуття ніякості перед товаришами.

І не дивлячись на все те, останніми часами не можна було не помітити, що серед матросів із кожним днем росте якесь невдоволення і зворушення; не можна було не спостерігати в іх відносинах до своїх зверхників, ссобливо вищих, прихованої неприязні. Це ніяк не могло здаватися дивним, коли взяти на увагу той виключний настрій, який став останніми часами загальний для усієї маси народів у Росії. Незадоволення сучасним станом речей, ненависть до існуючого ладу і до його офіційний і неофіційних представників, готовість із будь-якого приводу повстати до рішучої боротьби з ворогом так жаданої свободи, — це головні елементи цього настрою. Напруження останніх часів не могло не впливати на моральний стан війська. Та стіна, що її так старанно будував уряд із метою ізолювати військо від уського впливу справжнього життя, і що в її силу він ще так недавно вірив, перестала вже бути непроникливою. Схвилюване життя пробиває в ній отин вилім за другим, із невпинною силою вригається потоками крізь ті пробоїни, б'є живим джерелом у съому царстві вічного сну і пробуджує у матросів та солдатів свідомість, яку даремно начальство намагається приспати. “Нижній чин” уже усвідомив свої кровні зв'язки з народом і душою живе і боліє разом із ним. Як і напод, він теж невловолений, він теж неспокійний, роздратований. Бо чи може матрос або солдат бути вловлений тим, що він наготований, коли він знає, що сім'я його голодує? Чи може

він без тривоги лягати спати, коли боїться, що ранок принесе йому звістку про вбитого на вулиці брата або батька? Чи може він спокійно і ретельно виконувати свою службу, коли кожного разу, як тільки він береться за свою зброю, йому мимоволі спадає на думку, що в усякую хвилину його можуть післати з тією зброєю убивати його братів по духу і плоті? Чи може він почувати хоч крихту прихильності і поважання до офіцерів, коли він бачить у них все ще вірних слуг відживаючого ладу, такого огидного усьому народові, коли він не певен у тім, що ці офіцери не поведуть його сьогодні-завтра проти народу, що повстал за свої права? Звичайно що при такому настрої він бачить усякі факти щоденно-го життя не в звичайному освітленні і там, де перше він бачив звичайне непорозуміння, тепер усвідомлює вияв того ж таки всеросійського, всенародного зла. Зі свого боку офіцери не можуть не відчувати, бодай інстинктивно, що серед під-владних їм “нижніх чинов” відбувається щось незвичайне.

Але, не маючи змоги порвати тих зв'язків, що так міцно прив'язують їх до існуючого ладу, вони все ще не можуть тверезими очима глянути на те, що діється навколо них, все ще силкуються, щоб то не коштувало, підтримувати пре-стиж тієї влади, яка в розумінні їх підвладних, як і всіх народів Росії, є синонімом сваволі і насильства. Природно, що за таких умов навіть найменший привід може привести із собою не звичайне непорозуміння, а справжній конфлікт поміж цими різновідніми елементами.

Отже не диво, що теж і інцидентові з м'ясом обидві сторони надали такого принципового значення, яке стало тією іскрою, від якої спалахнула пожежа повстання на “Потьомкіні”. Офіцерам російської флоти і армії слід поміркувати про нього, бо у тій ролі, яку уряд їх примушує відігравати в історичній трагедії визволення народів Росії від пригноблюючого їх гніту, вони займають становище між молотом та ковадлом. І якщо вони, одумавшись, завчасу не відійдуть від підгнилого будинку відживаючого ладу, він, рухнувшись в недалекій уже будуччині, роздавить і багатьох із них.

Із цими думками я пішов до кают-компанії, бо уже смеркало. Там я застав у зборі всіх офіцерів, що лишилися живими. При дверях стояли варгові. Отже, крім мене були: полковник із Обухівського заводу, прізвище якого я не пам'ятаю, підполковник Цветков, командант торпедової “Но 267” лейтенант барон Клодт, капітан корпусу штурманів Гурін, ревізор панцерника мічман Макаров, мічман Вяхтін, у якого в кількох місцях була пробита чимсь тяжким голова: інженери-механіки поручники Заушкевич і Назаров, піл-поручник Калюжнов, корабельний священик Пармен, у якого був поранений ніс, молодший лікар Голенко, прaporщик із запасу Ястремцев і інженер із Миколаївського заводу Харкевич.

Прaporщика з запасу Алексеєва, як я дізнався, команда призначила комендантам панцерника. Мене дуже здивував цей вибір, бо Алексеєва я

знав як малоінтелігентного чоловіка, цілком ворожого поступовим течіям. Але що він згодився взяти на себе ті обов'язки, я не дивувався, бож ту згоду у нього витиснули під час розправи з офіцерами, коли він сам міг ждати смертельного засуду, якщо б відмовився вволити волю матросів. Чи команда не була певна своєї здібності самостійно керувати кораблем, чи думала, що бувший офіцер у ролі коменданта буде якоюсь мірою імпонувати менше свідомій частині матросів? У кожному разі цей вибір був великою помилкою, бо Алексеєв по приході до Одеси не був при ділі, а своїм збентеженням виглядом, а часом й інтригами негативно впливав на матросів.

Увечорі панцерник приплів до Одеси і став на якір у вітшому рейді. Ми чекали, що нас відвезуть на беріг, як то нам було обіцяно ще по дорозі сюди, але нам сказали, що вирішення питання залишили до наступного дня. Нічого робити, усі почали лаштуватися у каюти-компанії на ніч...

Другого дня о 5-ій годині ранку мене розбудив поклик вахтенного унтер-офіцера, що заливав на верхньому помості:

— Устав—ати! Ліжка прибирати, умиватися!

У півдремоті я прислухався до звуків життя на кораблі. Все йшло за звичайним порядком: ось залинуали протяжні, лагідні звуки ранішньої молитви, слідом за нею почувся тупіт ніг матросів, що розходилися в різних напрямках. Потім усе затихло, команда заходилася пiti чай. По кількох хвилинах знов усе заворушилося: почалася приборка.

— В маш-и-ині! Пусті помпу на поміст! — роздався звичайний наказ — чийсь гучний голос із помосту через машинний люк. Через хвилину почувся шум води, що лилася з шлангів на поміст, шарудіння швабр.

Усе було настільки звичайним, що вchorашні події здавалися сном. Але та ілюзія тривала недовго. Я відкрив очі і дійсність стала реальною. Біля дверей на кріслі сидів вартовий, з рушницею на колінах, із скіленою на груди головою — він спав безтурботним сном. По кімнатах і всіх кутках лежали офіцери. Деякі з них спали, інші апатично дивилися поперед себе. Щось пригноблююче було в цій обстановці. Мною опанувала тупа туга. Щоб розважити себе, я встав, підійшов до відкритого гарматного люка і виглянув у нього. Перед моїми очима був чудовий краєвид: від панцерника до берега простягалася дзеркальна поверхня дрімаючої затоки, над якою, блискаючи на сонці білими крилами, кружляли чайки; де-не-де білі вітрила човнів рибалок. А крізь синій димок ранішнього туману виднілася красуня Одеса з її зеленими садами, чудовими будинками, високими церквами і цілим лісом щогол великих і маленьких суден у порті. Я мимоволі перенісся думкою у цей осередок кипучого життя і не міг відірвати погляду від цієї чарівної картини. Мою увагу звернув на себе гурток чайок, які, плещучи крилами об воду і підіймаючи страшений вереск, віднімали щось одна в однії. І між ними теж? — мимохіть подумав я. вілхолячи від люка. Умившись в каюти, я знов повернувся

до каюти-компанії, де вже підіймалися зі своїх імпровізованих ліжок офіцери.

Коло 8-ої години подали нам чаю і хліба, і ми, сівши круг столу, взялися до їжі. Почулися знайомі звуки рожків і барабанів, які супроводжують звичайно піднесення прапора. Дзвін на помості ударив 8 раз. На лицах деяких офіцерів з'явилася сумна усмішка: ще вчора в цю саму годину вони були, так би мовити, головними дієвими особами цієї щоденної церемонії, а сьогодні вона відбувається без їх участі. Отака то доля. Усі були певні, що після піднесення прапора нас відвезуть, як нам сказали вчора, до Одеси. І тому, коли до каюти-компанії увійшов Матюшенко, деякі офіцери звернулися до нього з питанням про те. Він заспокоїв їх, кажучи, що питання вирішено командою, але панам офіцерам доведеться підіджати того часу, коли ті, що стоять на чолі панцерника, визнають для себе зручним те зробити. По волі чи по неволі всі мусили згодитися і вже більше не порушували того питання. Від Матюшенка я довілався, що тіло Вакуленчука тепер лежить на березі, куди сходиться сила народу, що в Одесі вже кілька днів неспокійно — приходить часом до кривавих конфліктів між робітниками і поліцією, яку підтримує військо. Він сказав теж, що на чолі керівництва панцерника стоїть Комісія (комітет) із кількох матросів, обраних усією командою.

Можна було догадуватися, що Комісія опрацьовує плян, зв'язаний із подіями в Одесі. Тим часом від берега стали простувати до панцерника шлюпки і яхти з найрізноманітнішою публікою. Там були мужчини і жінки, старі і підлітки, студенти, гімназисти, робітники. Деякі піднімалися на панцерник, інші тільки причалювали до трапів⁵), дехто любувався незвичайним видовищем цієї пливучої республіки, на значному віддаленню, не відважуючись підплсти ближче. З багатьох шлюпок передавали на корабель різні припаси: тютюн, цигарети, чай, цукор і навіть цукерки. Біля трапів усе більше й більше зростало пожвавлення. Одні шлюпки відходили, інші причалювали, вивантажуючи всякі пакети, коробки і просто клунки з дарунками. Звідусіль неслися привітні поклики: "Хай живе свободний "Потьомкін"!", "Хай живуть свободні матроси!", "Хай живе народне правління!". З помосту часу до часу громіло "Ура"... Через якийсь час від берега одійшов воєнний катер і став прямувати до панцерника. Там був хтось із представників влади. Справді, коли катер підійшов ближче, на підйому можна було розпізнати капітана Олеського порту. Однак ще на значному віддаленню катер повернув назад, бо з помосту "Потьомкіна" варта виразно пала зрозуміти капітанові, що відходити ближче було би для нього небезпечно. Потім уже ніхто з владей не пробував підходити до нас. Коло 9-ої години нашу увагу звернув на себе пароплав, як було видно, вугільник, що по-малу прямував до нас. На мостику стояв капітан, а увесь поміст був укритий робітниками, які ще здалека вітали матросів, махаючи шапками. Коли пароплав наблизився над заливом розітнулися поклики робітників і матросів. "Хай живе "Потьомкін"!" "Хай живе свобода!" "Хай живуть

повсталі матроси!" "Хай живе робочий народ!" І усе це покривалося могутнім "урра", що не змовкало, аж доки пароплав не причалив до "Потьомкіна".

Виявилося, що на пароплаві було коло десяти тисяч пуд вугілля, що його купила для нас команда. Поки лаштувалися до перевантаження, я, через відслонений гарматний люк, зав'язав розмову з робітниками, які дуже охоче ділилися тим, що у них наболіло на душі за останні тривожні дні. Біля нас швидко згуртувалася значна група робітників. Деякі з них лише прислухувалися до розмови, інші вставляли свої зауваги. Кілька чоловік один перед другого розповідали про події сієї днів. Ось що виявилось з їх оповідань. Уже півтора місяця триває майже безперервний страйк по всіх фабриках та заводах Одеси. Від учора він став загальним. Приводом до того стала сутичка робітників із поліцією та козаками під час демонстрації 13 червня. Тепер між робітниками і поліцією відбуваються паузу-раз бійчи. Робітники часто споруджують барикади... Внаслідок тривалого страйку між робітниками панує страшний брак найнеобхіднішого і вони дійшли до крайного ступня розпуки. "Потьомкін", мов добрий геній, з'явився несподівано у найкритичніший момент. "Само небо післало до нас цей вільний панперник", — говорили робітники.

Потроху розмова перешла до більш загальних тем. Як оратори, виступали певно найсвідоміші. Вказували на тяжке становище пролетаріату та селянства в Росії, на огидність сучасного ладу Росії, про конечність завоювати врешті, всім народам волю і право на людські умови життя. Говорили багато, гарно і широко. Ніколи мені не доводилося бачити такого запалу, такого незвичайного піднесення духа, і я мимоволі любувався цими сильними, відважними та щирими людьми. Коли усе полагодили, взялися до перевантаження вугілля. Робота закипіла. Матроси та робітники весело бігали з важкими повними мішками, немов то була не важка робота, а якася розвага. Години через дві вугілля перевантажено, і пароплав разом із робітниками почав відходити від нас. Знов з обох боків почулися привітні оклики, знов залунало "урра", що не змовкало, аж поки пароплав не відійшов геть до самого берега...

Між 4-ою і 5-ою годинами ми помітили, що команда заворушилася. Матроси вибігали по трапам на верхній поміст, відкіль до нас доносився гомін юрби. Я підійшов до дверей і в одного з матросів спітив, що сталося. Він сказав, що сигнальники зауважили на обрію якесь воєнне судно. Покищо можна бачити в бінокль, що то не панцерник. Дехто думає, що то розвідувальне судно, послане попсред есекадри. Однаке по кількох хвилинах виявилося, що то йде маленьке портове судно "Віха", призначене для розвезення по всіх чорноморських маяках потрібних матеріалів. Це суденце не було зовсім небезпечним для "Потьомкіна", тому то команда заспокоїлася і дала йому підійти і стати на якор недалеко від нас. По кількох хвилинах від "Віхи" відійшла шлюпка і стала прямувати до панцерника. В ній, крім гребців, сидів офіцер, у якому хтось із нас пізнав коменданта "Віхи". Шлюпка причалила

до трапу, і комендант вийшов на поміст. По десяти хвилинах від "Віхи" до нас пішла друга шлюпка, в якій сиділи вже всі офіцери того судна. Швидко і вони були у нас на помості. Що було там, ми не могли знати, але ми були спокійні, бо по настрою команди можна було догадуватися, що ніякого насильства з ними не зроблено. Справді по кількох хвилинах ми побачили всіх їх із комендантом на чолі на нашому катері, що нісся до Одеси. Усі вони були без зброй і погонів. Хтось згадав, що на судні "Віха" повинна бути жінка старшого офіцера "Потьомкіна" Гіляровського разом із своєю дочкою, бо ще у Севастополі вона казала, що прохатиме дозволу зробити таку подорож. Я подивився туди і справді там на помості помітив знайому мені струнку постать пані Гіляровської і біля неї малу дочку. Обидві вони, як видно, в великій турботі, безпомічно кидалися то в один, то в другий бік. По кількох хвилинах до трапу "Віхи" підійшла приватна шлюпка, в якій сиділи два студенти. Якийсь час вони перебалакували з панею Гіляровською, потім вона і дочка зійшли в шлюпку, і вони всі поїхали до Одеси. Якийсь матрос сказав нам, що її не сповістили про смерть чоловіка, що ті два студенти взялися відвести її на беріг і вже там розказати про все, що постало на нашему панцерникові. Таким чином полонено "Віху", яка була другим по торпедовцю трофеєм "Потьомкіна". Нац вечір число сторонніх і цікавих стало зменшуватися: ті, що були на панцернику один по одному від'їзджали, гаряче прощаючись. Остання шлюпка поплила до берега, і на панцернику стало тихше.

Обличчя матросів, хоч і серйозні як і раніше, були більш оживлені; в очах світилася рішучість і свідомість важливості подій, що постали в нас і скрізь навколо. Чулося, що настають історичні для Росії дні, і мені мое пасивне становище на цьому революційному кораблі відчувалось невірно прикро. Я починав заздрити першому ліпшому матросові.

Тим часом сутінок згущався, спускалася темна південна ніч. Я сів біля відкритого гарматного люка, звідки повівало приємною прохолодою, і став дивитися на вогнища Одеси, що блистили у темряві. Від берега доносився якийсь невиразний гомін і покрики юрби, що часом то дужчали, то знову затихали. Ось почулися навіть постріли... Зворушена уява стала малювати мені найнезвичайніші картини. Може це вона — справжня революція? Може там б'ється озброєний народ із військом? Може приступом силкуються здобути боєнний арсенал?" — мимохіт думалося мені, і я з напруженням ловив кожний звук звідти...

Постріли ставали усе частіші, гомін юрби дужчав... Нараз у темряві блиснув червонуватий огонь, освітивши клуби багрового диму; щось там на березі змалося... Згодом у кількох місцях стали вириватися огняні язики, які потім злилися в ярке полум'я далеко навколо освічуєчи берег. Через якийсь час спалахнуло в другому місці, потім у третьому. Було ясно, що пожежі виникали як результат підпалів. Не минула година, як уся набережна була вже в огні; горіли пристані торпедовельних пароплавів, товарні склади і навіть

кілька приватних суден, що стояли у порті. Це було величне і разом із тим страшне видовище. Велітенські огняні язикі, вириваючись з під дахів палаючих будинків, крутилися мов у шалений злобі і, відриваючись від полум'я,тонули в повітрі; від будівель, що валилися, здіймалися до неба величезні стовпи іскор; густий дим, клубами крутячись над полум'ям, підймався дотори і багровою пеленою висів над містом; перелякані невиданим видовищем чайки, з тривожним скигленням шугаючи над затокою то зникали, то знову блискали своїми крилами в червонім зареві пожежі...

На фоні невиразного гомуно, що доносився з берега, різко визначалися сальви з рушниць, які було чути усе частіше та частіше. Що там діється? Хто і з якою метою підпалив місто? Що означають ці пастріли? Одно по другому ставали питання переді мною, і я даремно шукав на них відповіді. Матроси, до яких я звертався, надіючись дізнатися чогось, як було видно, розуміли не більше мене...

Коло 10-ої години у кают-компанію ввійшов Матюшенко з двома матросами. Офіцери, ніби відгадуючи по поважному виразу його лица, що він має сказати щось важне, обступили тих, що увійшли.

Матюшенко позирнув навколо, ніби хотічи упевнитися, що всі тут, і звернувся до нас:

— Панове офіцери! Команда "Потьомкіна" рішила звести вас на беріг; але перш ніж це виконати, вона доручила нам звернутися до вас із питанням: чи не хоче хтось із вас прилучитися до повсталих матросів і разом із ними стати за святу справу визволення всіх народів від клятого гніту царського уряду, щоб перемогти або вмерти за свободу, як то рішила уся команда!

Наступила павза. Така пропозиція була для нас цілком несподіваною, і всі офіцери, як видно, були здивовані. Мені теж до цієї хвилини і на думку не спадало, щоб було можливе таке відношення до нас після всього, що сталося, і мною тепер опанувало незвичайне зворушення: я почув, як у мене в грудях застукало серце... В уяві розвернулися широкі і блискучі перспективи; Адже може настала вже та очікувана година, коли військова сила готова стати на бік покривденого люду і дожидає тільки геройського приводу, щоб повернути свою зброю проти гнобителів народу та завдати останнього удара російському абсолютизму? Може "Потьомкін" буде тісно іскрою, від якої спалахне полум'я всенароднього повстання за свободу і крашу будучність усіх народів російської держави?! Так невже ж тепер, у цей може історичний момент, коли сама доля виводить мене на славну путь боротьби за святе діло свободи і справедливості, я відійду на розпуття і відтіль спокійно дивитимуся на великі події, що проходитимуть перед моїми очима? Невже ж тепер можна думати лише про спасіння свого життя, хоч би ціною своєї совісти і громадянської чести? Ні, я не поїду з "Потьомкіна"!

Я хотів було вже об'явити своє рішення, коли звідкілясь із глибини душі неначе виринув сумнів: а чи справді ці три, що прийшли до нас, є виразниками бажання всієї команди? А що, коли завтра знайдуться поміж матросами такі, що ді-

витимуться на мене як на стороннього чоловіка в їх дружній громаді? Я зараз же рішив сказати про це Матюшенкові:

— Слухайте, Матюшенко, — сказав я, — я усією душою належу до того славного діла, яке ви всі рішили розпочати, і вважав би не то за честь, а й за щастя розділити з командою спільну долю. Але мене турбую непевність: чи не знайтесь серед ваших семисот із гаком товаришів людей, які не зможуть подолати в собі недовірія до моого офіцерського звання і дивитимуться на мене як на стороннього і зайвого чоловіка?

— Одійдім на бік, — запропонував мені Матюшенко, — я скажу вам кілька слів.

Ми відійшли з ним у куток і він, понизивши голас, звернувся до мене:

— Ви, звичайно, розумієте, що з нашого боку було б нетактовно звертатися перед усією командою до окремих офіцерів із закликом прилучитися до нас і через те було рішено звернутися до всіх офіцерів. Але я мушу вам сказати, що команда багатьох не лишила би тут навіть і в тім разі, коли б вони — що неможливо — висловили таке бажання. Щодо вас, то я даю вам своє слово, що вся команда як один чоловік буде рада прийняти вас у наш гурт як товариша. Коли хочете, то я за годину принесу вам підписку в тому від усієї команди.

Чи ж можна було ще вагатися?

— Ні, не треба мені підписки, — відповів я, — я оче вірю вам на слово і залишаюся.

Матюшенко міцно стиснув мені руку.

— Я знов, що ви так зробите! — сказав він, і його лице освітилося усмішкою...

Ми підійшли до офіцерів. Вони все ще нічого не відповідали. В тім мовчанні чулася якась ніяківість. Здавалося, що вони вагалися, але я бачив, що те вагання відносилося більше до форми їх відповіді, ніж до її змісту.

— Ну, що ж панове? — звернувся до них Матюшенко.

Ніби у відповідь йому я сказав депутатії:

— Я прошу вас, панове, переказати всім товаришам, що я з радістю приймаю заклик залишитися на "Потьомкіні" і з цієї хвили готов душою і тілом служити нашему святому ділу.

Усі офіцери здивовано подивилися на мене. Хтось із них, що стояли біля мене, пропштів мени:

— Навіщо ви це робите?

— Я роблю так, як підказує моя совість, — відповів я йому.

Наперед вийшов молодший лікар Голенко і, звертаючись до депутатів, сказав:

— Я, як лікар, не рахую себе в праві лишити тих хорих і ранених, які є на моїх руках і через те теж зостаюся.

Депутати привітали його заяву. Була черга на останніх. Деякі з них заявили просто, що не знаходять у собі досить рішучості на такий крок; інші говорили щось невиразне про жінку й діти або просто відмовлялися та пішли лаштуватися до від'їзду.

(Далі буде)

ЯК ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ВРЯТУВАЛА ІЗІДОРУ КОСАЧ

Може заголовок моєї замітки не промовляє до читачів, але я, прочитавши в "Нових дніх" за грудень 1983 року статтю Олександри Копач під назвою "Сильветка Ольги Кобилянської на основі щоленників" пригадав розповіль Ізідори Петрівні Косач про те, як Ольга Кобилянська врятувала її життя. Ми знаємо, що Ол. Кобилянська була в дружніх стосунках з Лесею Українкою і з чілою родиною Косачів.

Щоб з'ясувати в деталях може й не точний епізод врятування Ізідори Косач із тaborів смерті, треба пригалати події 30-х років на Україні. Відоме, що Москва в 30-х роках розгорнула диявольську кампанію винищенні українського народу, передусім його інтелігенції. Проходили масові арешти людей вдень і вночі, на підприємствах і приватних квартирах. Отним епізодом із тих арештів був арешт сестри Лесі Українки — Ізідори Борисової. Її чоловік Юрій Борисів, та чоловік сестри Ольги Михайло Кривенюк були арештовані в 1929-30 роках і вислані в тaborи смерті.

З Ізіорою Петрівною я познайомився ще в Німеччині в ді-пі тaborі в Ульмі, а 1951 року жив по-сусідстві в містечку Нью Маркет, стейт Нью Джерсі. Ми часто проводили вечірні години разом і згадували свої передвоєнні пригоди. Ізідора Петрівна розповідала про своє перебування на засланні в Архангельській області. Вона оповідала епізоди з власного яиття, і я просив її, щоб написала спогади, але старенка пані відмахувалась, і слухати не хотіла про писання. Може, пізніше вона щось написала, але я виїхав дальше на захід і випадково зустрівся з нею на відпочинковій сесії в Глен Спей, здається в 1956 році, але про те не запитав її.

Ізідора Петрівна була освічена жінка, працювала науковцем у ділянці фізіології рослин, знала сотні визначних людей дореволюційних і революційних часів. Була в дуже близьких стосунках з родиною Михайла Грушевського та Людмилою Старицькою-Черняхівською, і часто спільно з ними святкувала різдвяні вечори. Її знання людей були енциклопедичного маштабу. В цьому описі я не притендую на точність і безпомильність, але вважаю моїм національним обов'язком залишити слід, бодай у пресі, про життя визначних людей нашої знедоленої Вітчизни.

Ізідора Петрівна попала на конвеєр НКВД в 1937, а чи на початку 1938, бо в той час і на тому самому коридорі був в арешті Володимир Затонський, відомий більшовицький діяч і нарком освіти УРСР. Разом з Ізіорою Петрівною в одній камері була Катерина Михайлівна — дочка визначного вченого Грушевського. Катерина Гру-

шевська, повернувшись із долиту, розповіла про професора історії Штепу, що був на очній ставці з нею, доказував, що вона, Катерина, висловлювала антирадянські погляди. Той Штепа до війни був зразковим марксистським ученим, а в час окупації Києва німцями редактував "Нове українське слово", вислуговувався в німців, і на віть доводив, що німці є спадкоємці України, бо ж вони походять з варягів. До речі, після розгрому гітлеризму, той Штепа просив у Ватикані, щоб його папа висвятив на католицького священика. Той номер Штепі не пройшов, бо папа звернувся до Вояковського по характеристику на Штепу. Греко-католицький священик Вояковський був у той час візитаторем від Ватикану над українцями-католиками. А крім того, Вояковський є рідний брат дружини М. Грушевського. Він зінав Ізідору Петрівну і запитав про Штепу.

Ізідора Петрівна добре знала Володимира Затонського ще з студентських часів, коли студіювала агрономію в КПІ, де Затонський був асистентом при катедрі фізики. Затонський не витримав фізичного і морального знущання на слідстві, і в камері покінчив життя через повішання. На тому коридорі підслідчої тюрми НКВД сиділи переважно високі партійні достойники, визначні інтелектуали та артисти. Всі вони були віддані катам чека на знущання. Ізідора Петрівна оповіяла, що бувши в кімнаті слідчого, чула з сусідньої кімнати несамовитий крик дочки Станіслава Косюра: — Зачем ръюш мою грудь, гад! — Через якийсь час Ізідору вивезли в Архангельську область на лісорозробку, де вона промучилася до ссени 1940 року.

В тім тaborі були також дружини визначних комуністів, науковців та артистів. Праця була непомірно важка, зимою в снігу при великому холоді, а влітку в болоті під постійними дощами. Багато жінок не витримували тяжких умов праці, морально падали на дно ганьби. Ізідора говорила, що після того московсько-комуністичного "перевиховання" вона не дозволила б жінкам жити сесед цивільних, які не переживали тієї ганьби. Тих жахливих епізодів у яких передоджувались колишні інтелігентні жінки, не можна описати в статті.

У той час головним катом на Україні був Нікіта Хрущов, якого Сталін прислав з Москви на початку 1938 року. І те, що через двадцять років Нікіта Хрущов розвінчув Сталіна не виправдовує його. Поверхово думаючі люди в Радянському Союзі, і тут на Заході — вважають Хрущова іншим і гуманним. Усі вони однакові, всі вони крохоздні кати згори донизу.

Перші роки після воєнної руїни були дуже важкі; економіка в руїні, настрай населення тяжкий, приховано-антирадянський, і тому партійне керівництво країни рішило розвінчати Сталіна, всі гріхи партії за минулі роки перекласти на мертвого Сталіна. Налякані і стероризованих людей на якийсь час заспокоїли, і дальше ділять владу між собою. Яка ріжниця для трудового населення — Сталін, Хрущов, Брежнєв, Андропов чи Черненко? Народ дальше мусить тяжко працювати і жи-

ти в хронічних недостатках. Адже Хрущов і кремлівська кліка і слова не промовила в обороні чи, навіть, у реабілітації мільйонів заморених голодом, замордованих у підвалах чека чи тaborах смерті. Вони лише реабілітували частину провідних комуністів, що разом з ними здійснювали накази політбюро, і ділили з ними владу.

Сестра Лесі Українки — Ізідора Петрівна не сподівалась бачити своїх рідних і землю українську. Але в людському житті все відносне. І, навіть, жахлива большевицька неволя — відносна. В несподіваний, щасливий день, солдат ВОХРИ викликав Ізідору Петрівну з бригади лісорубів, і наказав іти до контори. Це здивувало Ізідору, бо за нею ніхто не йшов, не підганяв. Її серце неспокійно бухало в грудях, тримти ноги і вся перетворилася у клубок нервів. Думала: якесь нове лихо вчепилось. Навіть у тих жахливих умовах люди боялись гіршого лиха.

В конторі сказали Ізідорі забрати особисті речі, і негайно вийти до авта. Ізідора думала: повезуть до іншого табору, може ще гіршого. В тих обставинах людина не могла думати про щось краще. Вона дивувалась. Говорили з нею по-людському, звертались через "ви", увічливо і без матюків. Там сказали Ізідорі йти до лазні, якою користувались родини начальства концтабору. В тому ж будинку був магазин у якому сказали Ізідорі вибрати по росту білизну, костюм, чоботи та хутро. Тут невільниця думала: що буде того не минути. Треба вибрати найкращі речі. Може на короткий час, але відчути приємність на власному тілі.

Після лазні з'явився перукар. Підрізав коси, зробив перманент і рабиня не пізнала себе в дзеркалі. Обличчя хоч змучене, але чисте з дрібними, ледь помітними борозонками. Жінка обновилась. Раптом стала людиною з привileями громадянки "необятної родіни". Після всіх операцій очищення і підчепурення Ізідору Петрівну завели до начальницького ресторану, в якому до вибору — чого душі бажається. Вона на волі, в Києві, таких їстивних продуктів не бачила від часу пролетарської революції.

Ізідора Косач дещо загальмувала нервову систему, їла смачні страви і думала: це прибрали мене, нагодують і повезуть на якийсь показовий суд. — Видно задумали, прокляті. новий процес! — Події ішли своїм порядком. Після всього, начальник табору вручив квиток на потяг, ще й побажав щасливої дороги до матушки Москви.

На московському вокзалі Ізідора зійшла з вагона, і до неї зразу підбіг джентльмен. Увічливо запросив до автомобіля. — Що за нечиста сила? — думала Ізідора Петрівна. — Сон чи дійсність! — Авто котилося по вибоїстих вулицях сірої і похмурої Москви. До самого наркомату на Луб'янівку, у гості до Лаврентія Берії. Правда, Ізідора не бачила Берії. З нею говорив високий чиновник смертоносної установи. Ізідора Косач слухала нудну штандартну промову, в якій чиновник вияснив помилки органів безпеки стосовно неї, засłużеної громадянки українського роду. Пояснив, що вороги радвлadi намагаються шкодити, підривати авторитет мудрій партії. Навіть ви-

бачився за все минуле, сказав, що Ізідора Косач-Борисова відновлена в усіх правах громадянки Радянського Союзу, та що може іхати до Києва до своєї дочки. Ось так закінчився конвеєр НКВД для Ізідори Косач.

В Києві Ізідору Косач відвідав Кекало, особистий секретар Нікіти Хрущова. Ізідора Петрівна знала його раніше. Це був правовірний комуніст але зовсім не втратив національні прикмети. Кекало прийшов, щоб поговорити з Ізідорою довірочно і при цьому розповів історію її звільнення із концтабору. А в тій історії була головною героїнею Ольга Кобилянська.

Коли червона армія окупувала Буковину, Нікіта Хрущов викликав наркома освіти УРСР Бухала та свого секретаря Кекала і сказав їм іхати до Чернівців відвідати письменницю Ольгу Кобилянську, яка на той час мала вже 77 років життя. Підпоручники Хрущова отримали завдання по здоровити письменницю з визволенням, вручити їй грамоту Верховної Ради УРСР та персональну пенсію.

Приїхавши до Чернівець, Бухало і Кекало, познакомились з обставинами у місті, і з'явилися на квартирі Ольги Кобилянської. Чиновники з Києва пояснили письменниці, що вони є представники найвищої влади на Україні, і що вони привезли її урядову грамоту та персональну пенсію. Письменниця вислухала посланців московського губернатора для України, підвела очі до ікони, перев хрестила і урочисто промовила: — Слава Богові, що антихристська влада комуністів пропала і Україна стала вільною! —

Посланці, Бухало й Кекало, розгубились, але як любив говорити Нікіта про кметливість більшовиків, які "ноздрямі мух не ловлять", так і вони швидко опанували ситуацію, зрозуміли, що старенька письменниця не зоріентована в свіжій ситуації; збиралася прощатись з нею, але Ольга Кобилянська спинила їх і почала перераховувати своїх друзів у Києві, та розпитувати про їхнє життя. Посланці вибріхувались, але закінчилося тим, що письменниця написала лист до Ольги Й Ізідори Косач і просила передати той лист адресантам. Ще й додала: — Ось трохи поправлюсь і поїду відвідати моїх старих друзів. —

Розуміється, посланці старались бути ввічливими. Подякували за розмову, за лист і повернулись до Києва. На прийомі в Хрущова розказали про пригоду в Ольги Кобилянської, але Нікіта "ноздрямі мух не ловіт". Зразу дав наказ чекістському апаратові негайно звільнити з концтабору Ізідору Косач та приставити її до Києва. Сказано — зроблено.

Як бачимо з цього всього, Хрущов не потребував просити дозволу в Сталіна. Терор благословляло політбюро в Москві, але селекцію; жертв намічали і проводили арешти генсеки республік разом із низовими чекістами і партійним активом.

1941 рік. Гітлерівські бомби посилались над Києвом, Одесою, Мінськом і Сівастополем. Паніка охопила терористичну кліку. Народ, може не ввесь, чекав на німців, уникав мобілізації до червоної армії. Сестри Лесі Українки, Ольга й Ізі-

Марта ТАРНАВСЬКА

ПОЕТ МОДЕРНІСТ ШУКАЄ ЧИТАЧА

(Доповідь на авторському вечорі Віри Вовк, що його зорганізував 90 Відділ Союзу Українок Америки у Філадельфії)

Україна не є самостійною державою, але вона має в Бразилії свого посла. Ні, вибачте, — не посла, а посольство. Бо Віра Вовк — не лише осoba, вона — інституція.

Видавнича діяльність Віри Вовк може присоромити не один інститут, не одну організацію, не одне видавництво. І діяльність ця — цілеспрямована, далекосягла, послідовна. Це діяльність, яка залишає тривалий слід в історії. Це діяльність, яка — як кажуть американці — makes a difference, робить помітну різницю в існуючому стані речей. Віра Вовк мала б велики заслуги для української культури навіть якби вона була тільки видавцем і перекладачем. Заходами і зусиллями Віри Вовк уперше вийшли португальською мовою зразки творчості Шевченка, Франка, Лесі Українки, Сковороди, Стефаника, антології українського оповідання, антології нової української поезії сучасних радянських та еміграційних авторів, переклади українських народних казок. Таких окремих видань португальською мовою підрахувала я

лора, розуміли небезпеку і завчасу виїхали з Києва до знайомих у село. У селі жінок ніхто не підозрівав, бо ж багато людей у час війни перехали з міст до сіл. Виїджаючи до села, Косачівни зайшли до старенької письменниці Людмили Старицької-Черняхівської. Радили їй також зникнути з очей московських палачів, але старенька письменниця відмовилася. Пояснила, що вона стара і немочна, нікому непотрібна. Колишня національна діячка вихована благородно, вважала, що такими прикметами наділені чиновники московської імперії. А бригади чекістів у жовтих чоботях "вимітали" з Києва небажані для них елементи. Ночами арештовували і розстрілювали невинних людей. Така доля постигла Старицьку-Черняхівську, оперового соліста Михайла Донця та тисяч інших жертв. Заходили і по Ольгу та Ізидору Косачівен. Москва здавна нищить знаних людей на Україні, щоб народ не мав і не знав свого коріння. Але доля зберегла Косачівен. Переїхали війну і Ольга Косач-Кривинюк померла в Німеччині, а Ізідора Косач-Борисова жила в СІІА, працювала в жіночих організаціях та ВУАН і померла 12 квітня 1980 року, на 93 році життя.

Каліфорнія, Лютій 1984

принаймні 15. Правда, книжки ці невеликі обсягом, але зате видані вони дуже дбайливо, охайнно, часто із ефектовним мистецьким оформленням. Віра Вовк видає теж переклади на українську мову — з португальської, з англійської, з французької, з німецької, з еспанської. Вона подарувала українському читачеві переклади з бразилійських поетів, а теж з Рабіндрата Гогора, з Поля Кльоделя, з Дюрренматта, з Пабля Неруди, з Фредерика Гарсії Льюїса, з Бодлера. Знову кілька окремих видань — невеликих, але елегантних.

Як добилася Віра Вовк цих значних видавничих і перекладницьких успіхів? Це загадка — і мені, мабуть, доведеться поїхати до Ріо де Жанейро, щоб її розгадати. Знаю від Віри, що вона не має (або майже не має) громадських субсидій. Що живе скромно і самотньо, працює на трьох академічних посадах. Мистецькі репродукції, які прикрашують чимало її видань, приліплені до сторінок кожного примірника власними її руками. Вона мусить сама займатися і поширенням-продажем своїх видань. Як професор університету, — вона часом включає у програму твори української літератури і цим примушує своїх бразилійських студентів прочитати часом якийсь твір українського автора. І що плянований відхід на пенсію — в серпні 1984 року — припинить напевно меценатську її видавничу діяльність.

Але все це — лише один аспект Віриної творчої біографії. І то не найважливіший. Во Віра Вовк — поет. Поет, що має вже неабиякий стаж і визнане критикою місце в нашій літературі.

Віра Вовк дебютувала ще в Україні, на 15-му році життя, віршиком у дитячому журналіку "Малі друзі" 1941 року. Перша її збірка поезій "Юність" з'явилася на еміграції, в Мюнхені, 1954 року. З поезій окремими збірками вийшли досі "Зоря провідна" (1955), "Елегії" (1956), "Чорні акації" (1961), "Любовні листи княжни Вероніки до кардинала Джованнібаттісти" (1967), "Каппа Хреста" (1969), "Меандри" (1979), "Мандаля" (1980). Віра Вовк пише також прозу і драматичні твори. Перша книжечка прози називалася "Легенди" і вийшла 1954 року. Після того були ще "Казки" (1956), "Духи й дервиші" (1956), "Вітражі" (1961). До драматичних творів належать "Смішний святий" (1968) та опера "Триптих" (1982).

Віра Вовк є людиною великої цивільної відваги. Во потрібно неабиякої мужності, щоб жити самотньо, здаля від зорганізованої громади. Щоб бути українським поетом і працювати для української культури в бразилійському середовищі, не асимілюючись. Щоб у 1965 році — коли це було ще революційною новинкою — поїхати в Україну, зустрічатися там з українськими письменниками, виступати з читанням власних творів, а потім написати про все це в еміграційному журналі. Щоб не зразитись негативною реакцією на цю поїздку з боку еміграційної української преси — і поїхати в Україну ще раз і ще раз. Щоб бути собою — в житті і в літературі — і не піддаватися під впливи і натиски ззовні. І нарешті —

треба цивільної відваги, щоб — будучи з вибору поетом-модерністом, що його творчість малозрозуміла і чужа широким масам — організувати собі що пару років серію публічних виступів у різних містах Америки й Канади, активно шукаючи доріг до загубленого у громаді нечитальників рідкісного законспірованого гостя — любителя модерної української поезії.

Я хотіла б допомогти Вірі Вовк у цих її розшуках за читачем. І тому моя доповідь сьогодні буде спробою популярної інтерпретації Віриної поезії — так, як я її розумію.

Віра Вовк є поетом-модерністом з нахилом до релігійного містицизму. Це — поет складних метафор, сюрреалістичної образовості. Форма її вірша, найчастіше, — ритмічний верлібр, де замість рим часто виступають асонанси і де часом немає взагалі інтерпункції. Один із Віриних критиків (Богдан Рубчак) дотепно висловився, що, мовляв, у Віри Вовк "вірш тільки вдає, що він "вільний": справді він уважно організований". Поетичні свої образи Віра Вовк черпає із стародавньої та української мітології, з мистецтва й музики, з поганських і християнських ритуалів, з бразилійської природи і фольклору.

В деяких ранніх віршах Віри Вовк багато скрітої і динамічної сензуальності. Наприклад:

Я вишиваю щоночі
Маску на карнавал,
В намистину тепло кладу
Покірне своє зусилля,
Пальцевих пучок дитя,
Щоб тільки раз у житті
Захлинутися щастям,
Щоб по місяць дзвеніли
Мої браслети й серги,
Коли я своїми клубами
Розсуватиму довгі будинки
Тісних бульварів,
Щоб у розжарених жилах
Шаліла музика.

Але, хоч у Віриній поезії багато еротики, домінантною темою є не кохання, а навпаки: втеча від кохання, жертва самозречення. В поезії Віри Вовк кількаразово повторяється грецький міт про Дафну — німфу, що виреклася кохання і відкинула всіх любовників. Тікаючи від закоханого в неї Аполлона, вона просила богів, щоб її перемінили в дерево, у вічнозелений лавр. Ця метаморфоза дає Дафні охорону від жаги кохання, дає їй новий спокій і нову святість, вона зливає її з природою:

А ти дивися зелено,
Бо прийшов кучерявий бог
З вогнеструнними пальцями.
Спокійно тліуть оливки
В срібному листі.
Де ж ти, Дафно?
— З моїх рук росте кипарис,
Вже не можу тебе пригорнути,
Не буду вже ніщо колихати,

Тільки гнізда пташині
Й молоденькі шишкі.

Це вірш із збірки "Чорні акації". А ці ось уривки з іронічної поеми "Любовні листи княжни Вероніки до кардинала Джованнібаттісті":

Я думала, Друже, сидіти спокійно в театрі
І розглядати, як інші грають кохання та гнів.
Ти мене кличеш на сцену. Що ж тобі з моого
акторства?

Маска сховає правдиве: погляд, усмішку, сльозу.

Мій Друже, в житті,
Як хтось не доріс до своєї
Трагічної ролі, мусить
Несити кумедну маску.

Або ця ж думка, висказана ще інакше:

Чим більше я Вас пожадаю,
Тим далі втікаю від Вас.
Як добре, що конквістатори відкрили
Новий шлях до Індії.

У збірці "Меандри" (а меандр — це грецький безконечний орнамент, що символізує долю) "за Дафною дзвонять дзвінниці" і "Дафна офірує коси на вівтарі", тобто: постригається в черниці, зрікається земного кохання.

Sturm und Drang молодості супроводився у Віри Вовк часто нотками трагізму. У вірші, що починається "Навіщо мені любов?" — "смерть має чорні писанки", а найбільш може пам'ятними з ранньої Віриної поезії є прегарні афористичні рядки:

Час цідить пісок з долоні в долоню,
І смерть може стукнула легко об шибу
Гілкою чорних акацій.

Але ось минувся Sturm und Drang, знайдено шлях меандрам власної долі, прийшло заспокоєння, погодження, зріла афірмація життя:

літо вливається
в моє дозрівання
спокійною флейтою
подивилося
в вічі жорстокості
полонило її як полонить
картина з вагітною жінкою

і після мандрів-скитання юности на перший плян виступає бажання стабільності, заякорення:

витрясти б на порозі
пісок континентів
роззуті кайдани шляхів
добути з грудей
рожеву лямпу

У Віри Вовк на кожному кроці бачимо синтезу українського світу із західним, а зокрема ж із близьким Вірі бразилійським світом. Любовні фігури на чорних дзбанах із трипільського минулого такі ж близькі їй і любі, як і "смугляві ангел

ли", що "несуть цілющу воду в коронах з бляшаних пушок"; вона літає "по старосвітські на дірявім гребінковім косівськім килимику", але її фавна включає ягуарів з "жовтою плямистою шерстю" та пантер із жовтими ліхтарями в очах.

Творчість Віри Вовк пронизана релігійними мотивами. Джерелом її поетичних образів є часто елементи християнської віри і християнських церковних ритуалів.

Написано мені в зорях
Молитися при чужих віттарях
До бразилійських чорних святих

Вітер приносить "кеleх молитви", "терпke зілля курят кадильниці", ангели, собори, ікони, німби, святощі, дароносиці зустрічаються у Віри Вовк на кожному кроці. Але це не лише зовнішні атрибути, поетичні образи чи метафори. У "Вітражах" — короткій повісті, що — як відзначила критика — написана немов технікою модерної кінематографії — центральною особою є модерний святець, католицький священик-філософ, що з туристами іде до Люрду. Глибокий гуманізм, невинна щирість, покора і братолюбіє первісного християнства лежить в основі цього твору, а теж інших творів Віри Вовк. У "Вітражах" є сліди богошукання, скепсису: "Бог промовляє власними словознаками, але вони для мене за сінома замками. У них я добачаю лише клинопис, до якого нема ключа." Але в збірці поезій "Мандаля" — що видана 20 років пізніше — у центральному вірші вже схоплений визначений і оформленний світогляд:

Тисячайменний спорудив
своєю премудрістю
на принципі ладу
велетенську мандалю.

Так кожна мандаля
береже окрушину ладу,
а кожний лад окрушину мудrosti,
а кожна мудрість ховає в собі
одне з Його тисяч імен.

Найнovіша книжка оригінальної творчості Віри Вовк — це виданий 1982 року "Триптих до циліндрових картин Юрія Соловія". Це — віршем написаний драматичний твір, ораторія, що його темою є дисидентський рух 1960-их років в Україні. Глибоке патріотичне пережиття, схоплене в рамках християнського світогляду і насичене образовістю та обрядовістю християнства. Складові частини ораторії — це "Падучі ангели", "Розпяття" і "Страшний суд". Окремі вірші набиваються і наслідують формулою " псалом", "літанію", "хорал". Дієвими особами виступають постаті дисидентів, але крім них світлі ангели, прочани, Люципер, міроносиці, темні і ясні душі і — alter ego автора — Вероніка із хустиною, що на ній відображене обличчя Господнє. Ось як ма-

нерою модерного вірша Віри Вовк змальована у формі літанії страсей трагічна картина нашої батьківщини:

міста очужені
села недзвонні
церкви без хресті
 поля полинні

 могили зорані
 знамена стерті
 сліпі ікони
 баляди мертві

і далі авторка молиться традиційною формою літургічної літанії — тим разом не до Бога, а до рідної мови:

око незрячих
хлібे голодних
кухлою спрагливих
даше бездомних
віно покривджених
свіче усопших
писанко вічності
дзбане молитви.

Головна зброя Віри Вовк — іронія. Вона вживає її вперше з великим успіхом у "Любовних листах княжни Вероніки". В ораторії іронія вживается замість інвективи. Ефектовно й афористично говорить про українську безодержавність лаконічна іронічна фраза: "ジョンглер водить пальцем по гльобусі, а нас там нема". Вероніка іде шукати справедливості до престолу "Великої Маски" і знаходить врешті — маску за маскою, велику цибулю. "Страхопуди" хваляться, що вміють перещеплювати "хребти, обличчя та вівсяні коліна" і що вони мають "наукові способи" навчити непокірних "прикладати перед іконами страхопудів".

але нічого на світі
понад людину в зеніті
вона перевершує ангела

Їй боляче, що "довкола горобина ніч, мов за днів Єремії" і що "людина ховається перед своїм сумлінням і втікає від себе", але розв'язка трагедії — за рецептю Віри Вовк — витримана до кінця в дусі християнської віри й етики:

залишім помstu в руках Премудrosti
наша ненависть наш бунт
непомітні перед вічним світлом
не міняють ритму природи
але любов засягає
до зоряного покрова
єдина може годити
пустелю з пралісом повінь з посухою
змити з нас сквернь самолюбства
освятити людину і землю
допливаемо до незнаного берега
допиваємо чашу
тільки любов зможемо взяти з собою.

ДОКУМЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1919-1921 РОКІВ

Микола ВІРНИЙ

Півтора року тому Українська Вільна Академія наук у США розпочала працю над виданням серії "Джерела до новітньої історії України", щоб уприступнити їх для істориків і для загального читача. Перший том серії, присвячений писанням Володимира Міяковського з історії громадських рухів 19 сторіччя і з історії літератури 20 сторіччя, вже в друкарні й має вийти невдовзі. Сьогодні вийшов другом другий том серії, зредагований професором Ратгерського університету, дійсним членом Академії Тарасом Гунчаком. У цьому томі опубліковані документи з історії Української Народної Республіки.

З малими винятками том складається з досі не видаваних і не використовуваних документів, що збереглися в архіві Української Дипломатичної Місії в Італії. Документи охоплюють широке коло питань: рапорти й аналізи стану армії Української Народної Республіки, рапорти про події на Україні, звіти про діяльність уряду Республіки і про дипломатичні заходи на міжнародній арені.

Зібрані в книжці документи будуть незаступним знаряддям у руках істориків цієї трагічної доби; але вони важливі не тільки для фахових істориків. Загальний читач потребуватиме їх, щоб скласти собі правдиве уявлення про те, як виглядала українська справа в той критичний період. Усі документи друкуються мовою оригіналів, — більшість з них українською, деякі польською, французькою тощо. У виданні збережено всі особливості мови документів, так що вони можуть використовуватися також для історії української мови. Виданню текстів передує короткий англомовний вступ професора Гунчака.

Видання цього тому було вможливлене пожертвами окремих громадян. Книга має 478 сторінок, ілюстрацій й покажчик імен і назв.

Книга в твердій оправі коштує 25 amer. доларів. Жертводавці, що внесли 100 amer. доларів або більше, на їхнє бажання, дістануть книгу безкоштовно. Замовлення слід скеровувати на адресу:

The Ukrainian Academy of Arts & Sciences in the U.S.
206 West 100th St. New York, NY. 10027.

Ділимось сумною вісткою з читачами,
що 7-го травня 1984 р. відійшов у вічність
на 85-му році життя відомий громадсько-
політичний діяч

БЛ. П. ІНЖ.

АНАТОЛІЙ ГУДЗОВСЬКИЙ

Похоронений 12-го травня 1984 р. на українському православному цвинтарі св. Андрія в С. Бавид Бруку, Нью Джерзі.

Родині і друзям висловлюємо наше глибоке співчуття.

Вічна йому пам'ять!

ВІКТОРІЯ ВАРВАРОВА – МОЛОДА МИСТЕЦЬКО-НАУКОВА СИЛА

З початком лютого цього року я отримав з Парижу поштову картку, в якій підтверджувалось, що — "Слава Богу — здала... (захистила свій докторат!)... Тепер зможу хоч трошки відпочити..."

Вікторія."

Вістка ця врадувала мене. І подумав, а як би радів цій вістці тато Вікторії Варварової!

Як відомо, доктор Костянтинівна Варварова, колишній громадський і церковний діяч, член дипломатичного корпусу США, помер після тяжкої хвороби у 1982 році, не дочекавшись завершення студій своїх доньок.

А ми збагатилися, бо маємо ще одного висококваліфікованого митця з високим науковим званням — доктора мистецтвознавчих наук.

Вікторія Костянтинівна Варварова народилась в Нью-Йорку. Мистецьку освіту розпочала в Меримавт коледжі, штат Вірджінія. В січні 1974 року, разом з батьками, прибула до Парижу, де стала студенткою відомої Національної Академії. Там вивчала мозаїку, скульптуру та малюнок.

З наступного 1975 року Вікторія вже брала участь в цілому ряді виставок в Парижі та інших містах Європи й США.

В 1977 році Вікторія закінчила американський коледж в Парижі, де одержала ступінь бакалавра з історії мистецтв.

З того ж року почала продовжувати свою освіту в Сорбонському університеті. Там отримала ступінь магістра з естетики і готовувалась до захисту докторської дисертації на тему: "Передхристиянські елементи в українському народному мистецтві".

Ще коли Вікторія Варварова готувалась до захисту своєї дисертації, ми провели з нею інтерв'ю:

Вікторіє, чому Ви вибрали саме цю професію, мистецтво?

— Я вибрала мистецтво, мабуть, тому, що вже від самого дитинства відчувала велике потягнення до нього. Я мала п'ять-шість років життя, коли почала малювати... Впродовж всього життя я цікавилася мистецтвом. Не було й року щоб я не брала якогось курсу з кераміки чи малювання. Вивчала це в школі, а ще більше дома. Я без кінця працювала і мала велике бажання вивчити різні мистецькі ділянки та поліпшити свої мистецькі здібності, техніку чи то в скульптурі, чи то в кераміці, потім у малюванні, а останньо малювання на склі і шовку.

— Ви, якщо не помилляєтеся, приділяєте особливу увагу естетиці?

— Так, студіюючи в Парижі, я змушена була стати більше об'єктивною, більше аналітичною. Я мусіла вивчати курси, які вчили мене аналізува-

Вікторія Варварова

ти літературні твори, розуміти музику, танці, театральні вистави, але спеціалізувалась я в красному мистецтві і доводилось аналізувати і говорити про те, наприклад, чому мені подобається такий кольор, а якісь інші студентці чи студентові інший. Нас призначаювали в школі до об'єктивності. Ці вимоги змінили мої погляди на різні речі. Я почала більше розуміти і бути вирозумілою до смаків і несмаків інших людей, чому їм подобається саме така річ, а не інша, саме цей кольор, а не інший, ця мистецька школа замість тієї чи іншої. Це стосується і літератури і музики. Щоб бути об'єктивним у своїх судженнях, у своїй критиці, ви не можете не знати естетики, що с фундаментальним у тій ділянці.

— На Вашій останній виставці переважали зразки вашого малювання на склі й шовку. Були зразки графіки. Їх я бачив уперше і вони подобались мені. Цікаво однаке чому Ви присвячуєте стільки уваги творам, виконаним на склі й шовку, а зовсім немає творів виконаних на полотні?

— Ці дві техніки, малювання на склі та на шовку — надзвичайно старі. Малювання на склі ми знаходимо ще дві тисячі років перед Христом в Єгипті. Також у фінікійців і у вавилонців, які вживали це для декорацій. Цю форму мистецтва було загублено до 14-го століття, коли почали вживати малювання на склі для декоративного і церковного мистецтва і також, коли кошти емалі були дуже високі в Австрії й Німеччині. Потім через чотириста років це цілком завмерло і лише в православних іконах в Румунії і Югославії ця форма мистецтва була у своєму відродженні. Я не знаю нікого з інших мистців, крім Сурмач Мілс, яка вживає цю техніку. Мене завжди щось таке рідкісне і виняткове більше цікавить... А малювання на шовку також стара техніка, яку знаходимо ще перед християнством, у Китаю і Японії. І шовк такий фантастичний матеріал! Він має легкість, світло в собі. Починаючи з малювання лише текстілів, я перейшла до малювання картин. І я думаю, що це та сама легкість, та сама прозорість, що й на папері, а може ще й краща тому, що шовк є кращий матеріал, ніж папір.

— Париз! Ви довший час вчилися там і навпевно побували на багатьох виставках. Твори яких мистців найбільше захоплювали Вас?

Я була захоплена мистецтвом Густава Клінта і Ельги Шіль. Ці віденські мистці померли ще заки я народилась. Але один віденський мистець,

Вундер Васер, якого я дуже добре знаю особисто, мав великий вплив, особливо, на мій вибір кольорів. Спочатку я вживала більш понурі кольори, а він мені дав Сонце, якого мені бракувало в той час. Вундер Васера я зустріла на його виставці в Паризі в 1973-му році і від того часу між нами нав'язались товариські відносини. Він не тільки мистець, а й поет і філософ. Із сучасників мистців, яких я знаю, він має на мене най-сильніший вплив.

— Чи Ви думаете присвятити себе техніці малювання на склі й шовку, чи користуватиметься іншими техніками?

— Я дуже хотіла б малювати на полотні і також повернутись до скульптури. Впродовж останніх п'яти-шести років я не мала можливості працювати над скульптурою. Я не думаю, що мистець повинен обмежувати себе до чогось одного. Якщо мистець є дійсно мистцем то він може працювати не тільки з папером чи з полотном, а також з керамікою і скульптурою. Одна техніка може доповнювати чи збагачувати іншу.

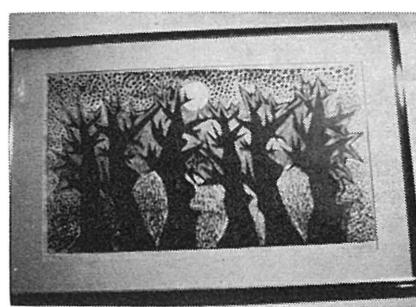
— Ви, працюючи над своїми творами, також деякий час викладали. Чи в майбутньому Ви маєте намір і надалі поєднувати працю мистця з працею викладача?

— О так, я дуже хотіла б викладати в якомусь університеті, або в якісь приватній мистецькій школі. І адажу, що викладаючи можна багато передати власних ідей своїм студентам. Але волію працювати з дорослими людьми, а не дітьми. Діти навряд чи зможуть мене зрозуміти так, як я б того хотіла. А крім того хочу також писати. Я вже довший час працюю над книжкою про естетику і про брак елементарної естетики в теперішньому житті.

— Після захисту своєї докторської дисертації в Сорбонському університеті чи залишитесь в Європі, чи повернетесь до Сполучених Штатів і тут влаштовуватиметесь?

— Я почиваюсь громадянкою всього світу, не прив'язаною лише до однієї країни чи до одного міста. Я так само добре почиваюсь в Італії, як і дома в Сполучених Штатах. Все, очевидно, залежатиме від обставин і від того де можна буде знайти ліпші умови праці.

— Особисто бажаю Вам якнайкраще влаштуватись і порадувати нас не тільки мистецькими творами в різних жанрах, але й як мистець-теоретик. Мене цікавить також Ваша поетична твор-

чість. Кілька років тому я слухав у вашому читанні деякі ваші вірші. Чи можна сподіватись появи збірки віршів?

— Впродовж останніх років я цілком перестала писати вірші. Однакає останнього року, чи півтора року тому, я повернулась до писання і була б дуже рада, якби могла присвятити більше часу поезії. Переважно пишу по-українському, але 1984 року почала писати поезії і по-французькові.

Вікторіє, а що Вас, як мистця і як людину найбільше турбує?

— Навколо нас — збідило, голо. Краси найбільше є в природі. Я хотіла б щоб більшість людей здавала собі справу з того, що краса може бути не тільки в картинах чи скульптурах. Все споріднене й поєднане з красою природи: з морем, лісом, вітром... Я хотіла б, щоб люди влаштовували своє життя з більшим розумінням мистецтва в щоденному житті, а не лише для того, щоб раз на тиждень брати дітей до музею, побути там ледь витримуючи годину, а потім повернутись до дому і бути сліпим до всього гарного, що є навколо нас в щоденному житті.

— Ви — великий мрійник, якому хочеться бачити все в найкращій гармонії, в найліпших барвах... Вам, мабуть, і світ хочеться бачити своєрідним музеєм з найліпших мистецьких зразків збудованім?

У світі нема нічого гарнішого, як природа. Але я не лише мрійник, а також реаліст... Життя й роки навчили сприймати все погане й гарне в житті, а головно, життя вчить іти на компромісі, не піддаватись цілком тискові...

— Гарно. Дозвольте ще раз побажати Вам, Вікторіє, як найбільших успіхів у Вашому особистому і професійному житті!

— Дякую.

П. ДУБІВ

ВАРТИСНА І ЦІКАВА КНИГА

Тривожні вістки з України свідчать про те, що там все більше "закручують гайку" не тільки в ділянці господарчій, але також — чи, може, навіть іще більше — в ділянці культурній.

У зв'язку з всезростаючим тиском на полі мистецтва взагалі, а літератури зокрема, багато вартісних книжок, які могли б з'явитися другом в Україні, не з'являються там тепер і хто-зна, чи з'являться в близькому майбутньому.

Тому особливо великого значення набирає справа видання таких книг у вільному світі, де видавництва як можуть, так виконують це важливе завдання.

Українська еміграційна література нещодавно збагатилася дуже вартісною книгою "У дзеркалі життя й літератури". Її автором є відомий український літератор, Дмитро Нитченко, що виступає в літературі здебільшого під псевдонімом "Дмитро Чуб". Названа книга являє собою збірку есеїв про відомих українських письменників — як тих, що ще живуть, так і тих, що вже відійшли у вічність: О. Олесь, О. Вишня, В. Сосюра, Л. Костенко, Яр Славутич та ще багато інших, які своїми творами збагатили (а деякі і далі збагачують) українську літературу. До тексту додано численні фотографії.

Також у книзі є цінні інформації про минуле і сучасне української книжки, як теж подані деякі цікаві деталі творчої праці багатьох письменників — наших і чужинецьких.

В книзі добре показані ті умови, в яких жив і творив кожен із перелічених працівників пера — отже для вдумливого читача є над чим замислитись, аби лиш була охота думати.

Будучи автором багатьох книжок, Дмитро Чуб має власний, добре-вироблений стиль. Характерною ознакою його стилю є вміння (можливо — дар), говорити про речі й поняття простими, загальніо-зрозумілими словами.

Іншою характерною рисою творчої манери Дмитра Чуба є уміння (чи, можливо, знову дар), подавати факти в такій цікавій формі, що ніби-то "сухий" їх перелік (з авторськими коментарями) читається з цікавістю і сприймається так легко, наче б то була beletrystika.

Ця розрахована на масового читача "белетристична" манера подання матеріялу є наявна, дуже помітна і в тій книзі, про яку тут мова.

Заінтересуванню читачів сприятиме й те, що в світлі багатьох поданих подробиць з особистого життя, люди, про яких говориться в книзі, в процесі читання ніби "оживають", і перед читачем "стойть" не тільки письменник чи поет, але перша за все жива людина.

До речі, з багатьма переліченими у книзі людьми Дмитро Нитченко був знайомий особисто — отже, мав нагоду пізнати деякі подробиці їхнього життя так би мовити "з першої руки". В цьому, мабуть, і є секрет доброго знання того, про що пише.

Хто б хотів придбати цю вартісну й цікаву книгу, писати на адресу:

"LASTIVKA"
36 Percy St.
Newport, Vic., 3015
Australia

НОВА ЛІТЕРАТУРНА ПОЯВА Юрій Косач — "СУЗІР'Я ЛЕБЕДЯ"

Роман-сага козацько-дворянського роду. 276 стор. Ціна 10.00 amer. дол. Замовлення враз з чеком слати: V-vo M.P. Kots, 231 E. 14 St., New York, NY. 10003 Книгарням знижка.

Олександр КОШИЦЬ

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ПІСНІ

(Частка із "Спогадів")

Цікава подія трапилася зі мною в самий день операції, чи на другий день, добре не пам'ятаю. Здається в той же день 17 березня 1928 року.

Коли мене привезли після операції додому і поклали в ліжко, я міцно заснув — перший раз за останні три тижні. Приснився мені сон: (це було вдень) наче б то я в якомусь великому американському театрі. Вистава закінчилась, публіка розходилася, а на сцені починається проба нової вистави. Я пішов одягати верхню одіж і... раптом чую, оркестра грає якусь українську пісню. Скрипки на верхніх позиціях виводять жалібну чудову мелодію, дуже мені знайому, але слів я пригадати не можу. До мого здивування приєдналась думка, що це, мабуть, буде вистава якогось українського театру. І справді, — зустрічаю за кулісами артистів, артисток, хористів в українських одягах, і бачу, що приїхала якась українська трупа. Але мене мучить ця пісня, що так голосно виграють в оркестрі скрипки: Я питаю одного з артистів: "Що це за пісня?" Він мені показує якогось добродія і каже: "Оцей знає слова пісні". Той мені не хоче сказати їх. Я хвилююсь і кричу йому у вічі: "Ви хочете з мене грошей за це" Я вам не дам, бо сам цю пісню знаю", і починаю йому проказувати слова, які родяться у мене в голові з бігом мелодії в оркестрі. Слови були такі нові і так міцно складені, що я запам'ятав їх зразу ж. Страшенно зворушений і цими словами й мелодією, я повертаюсь від цього добродія і бачу — стойте Микола Карпович Са-

довський. Я кидаюсь до нього на груди і починаю його обнімати та гірко плакати від радості й зворушення. Кажу йому: "Микола Карпович, ви ж не постаріли зовсім". А він відповідає: "Ви теж чудовий вигляд маєте!"

В цих сльозах я прокинувся і пісня все ще співала у мене в голові і в серці. Не відчиняючи очей, я скопив олівець на столику і книжку "Літературно-науковий Вісник" та почав записувати слова, бо знат, що все щезне. Як скінчив, тоді льки відчинив очі і записав мелодію.

Ось ця пісня:

"Ой, дівчино, як я маю жити?
Чи дозволиш до тебе ходити,
Чи дозволиш тебе покохати,
Свою долю з твоєю з'єднати?

Ходи, милив, ходи чорнобривий,
Коли на посаг не вибагливий, —
Бо я дівка убогого роду,
Не мала я посагу із роду!

Бо мій посаг, мої багатоші, —
Чорні брови, каренкії очі,
Русі коси, мов пшениця в полі,
Лиш не маю щасливої долі!

Мені твого посагу не треба, —
Ти для мене — як та зоря з неба,
Будем одне одного кохати,
Без посагу щастя заживати (здобувати).

Потім уже рік майже, я пригадав одну мелодію, яка могла бути корінням для неї (в моїй підсвідомості), — це мелодія: "Кажуть люди, щоб ся вінчати" (збірка Коцілінського). Але слова цілком нові і скільки не пригадую, нічого між піснями хоч би подібного по структурі (не кажу про зміст) — нема...

21. XII. 1929, Нью-Йорк

The musical score consists of three staves of handwritten notation. The first staff begins with a treble clef, a G minor chord (B, D, F#), and a 3/4 time signature. The lyrics are written below the notes: "Ой, дівчино, як я маю жити, чи доззволиш". The second staff continues in the same key and time signature, with lyrics: "ло те- бе хо- ди -ти, чи доз- во- лиш". The third staff also follows the same key and time signature, with lyrics: "те- бе по- ко- ха-ти, сво-ю до- лю з тво- с- ю з'єд- на-ти.". The notation uses various note heads and stems, with some slurs and rests.

АСТРОНАВТИ З КОСМОСУ

Феномен нашої доби

Таким феноменом вважають світовий рекорд трьох книжок швайцарського письменника Еріха фон Денікена: "Спогади про майбутнє" (в англомовнім перекладі — "Колісниці богів"), "Повернення до зір" (в англомовнім перекладі — "Боги з космосу") та "Посів і космос" (в англомовнім перекладі — "Золото богів"), яких наклад нещодавно досягнув цифру 10 мільйонів примірників.

Іого книжки перекладені на 26 мов; фільм, оснований на його книжках проходить з небувалим успіхом в цілій Європі, а глядачі 24 кінотеатрів в Москві оплескують його ентузіастично по кожнім сеансі. Доповіді автора втішаються також великою популярністю та проходять в заповнених по вінця залих західноєвропейських університетів. Коли взяти до уваги, що Еріх фон Денікен ані науковець, ані письменник, ані журналіст і кожний рукопис його книжок німецьке видавництво "Екон" в Дюссельдорфі мусіло докорінно передаговувати, тоді цю незвичайну популярність його книжок та спонтанне захоплення його ідеями слід вважати феноменом нашої доби.

ПРИБУЛІ З ІНШОЇ ПЛЯНЕТИ

Основу змісту згаданих трьох книжок становить гіпотеза, що розвиток цивілізації на нашій планеті завдячує людство відвідинам інтелігентних астронавтів з Молочного шляху (приблизно 10.000 років тому), які шляхом кровосуміші з місцевими автохтонами, прискорили їх умовий розвиток. Не маючи змоги зrozуміти своїм прimitивним умом їх заавансованого рівня технології, вони вважали прибулих богами.

На підтвердження тієї гіпотези фон Денікен наводить численні археологічні знахідки, подає свою інтерпретацію змісту таблиць, писаних клиновим письмом, наводить цитати з Біблії Старого Заповіту та сумерійського стародавнього "Гільгамеш", повні натяків про приїзд та контакт із прибулими з космосу.

Свої книжки він ілюструє рисунками та малюнками із старовинних гробівниць, святинь та залишків монументальної архітектури сумерійців, єгиптян та південно-американських індіян, із відмінними зарисами космічних кораблів і людей в одягах сучасних астронавтів, часто-густо з антеподібними пристроями на головах.

ІСТОРІЯ СТАРОГО ЗАПОВІТУ

Але даймо слово самому авторові. В своїй книжці: "Колісниці богів" фон Денікен інтерпретує Старий Заповіт на свій лад. Згідно з його інтерпретацією "арка примирення", яку збудував Мойсей за вказівками богів-астронавтів, була в дій-

сності пристроєм для радіозв'язку з їх космічним кораблем, що постійно кружляв в навколоземній орбіті. Енергію для цього радіотелефону постачали радіоактивні таблиці 10-ох Заповідей.

Содома і Гомора, на думку Денікена, були знищені не вогнем, а атомною бомбою, радіяційними променями якої була вражена жінка Лота. Автор вважає також, що книга єврейського пророка Ієзекіїля була репортажем про причалення астронавтів, а сумерійський епос "Гільгамеш" — описом ракетної подорожі сумерійського короля Етана до їх "простірної бази".

Фон Денікен підтверджує свої космічні гіпотези цитатою з хроніки Маїв "Пополь Ві" (Книга порад) про міжгалактичну війну, недобитки якої прилетіли на нашу плянету та сконструювали систему підземних коридорів в сьогоднішнім Еквадорі.

КИТАЙСЬКІ ЗНАХІДКИ

В своїй черговій книжці "Повернення до зір", фон Денікен подає, награну на мінідиктафонній стрічці, свою розмову в Москві зі советським вченим Кузнецом. Змістом тієї розмови була розповідь Кузнецова про сенсаційну знахідку в 1938 р. китайського археолога Чі Путея в гірській печері, на пограничі Тибету.

Ця знахідка становила довгий ряд могил, із залишками чоловікоподібних кістяків, з незвичайно великими черепами. Поряд, під грубою верствою пороху, він найшов 716 тарілок з дуже твердого матеріалу, із спіральними нарізнями, у виді невідомого запису.

Ті записи вдалося частинно розшифрувати членам Китайської Академії Наук. Згідно з їх змістом, ті тарілки належали представникам невідомої раси, космічний корабель яких розбився в Гімалаях. Ми подаємо ті інформації з журналістичного обов'язку, хоч вони надто фантастичні, щоб можна їх брати поважно до уваги.

ЗОЛОТО БОГІВ

Те саме можна сказати про зміст 3-ої книжки фон Денікена п. з. "Золото богів" (оригінальний титул "Посів і Космос"), яка становить репортаж його експедиції до підземної печери в Еквадорі (недалеко Río Santíago), під проводом угорського емігранта Хуана Морича. В тій великанській печері, з гладко ошліфованими стінами, фон Денікен, буцімто, мав найти велику кількість золотих, мініатюрних фігур різних звірів та бібліотеку з металевих листків, записаних невідомими знаками-письмом. Опис тієї знахідки поданий у німецькім популярнім журналі "Der Spiegel", який піslав до Еквадору свого редактора з метою перевірити правдивість тієї знахідки. У висліді інтерв'ю, переведеною редактором "Шпігел-я" Бірденнагелом з Хуаном Моричем в Лімі, з'явилася в березні 1973 р. велика стаття в цьому журналі п. з. "Der Deníken Швіндель" (Обман Денікена), заголовок якої говорить сам про себе.

ХТО ТАКИЙ ЕРІХ ФОН ДЕНІКЕН?

Еріхові фон Денікенові сьогодні 49 років. У роках 1949-1954 він був студентом Католицького Єзуїтського Коледжу св. Михаїла в Фрайбургу, після чого почав працювати, як практиканта у готелі "Швайцерфор" в Берні. В тому часі він взято студіював астрономію, археологію та старовинні міти й легенди, під впливом яких почала кристалізуватися в нього ідея відвідин нашої планети представниками вищої цивілізації з космосу, що дали почин до розвитку нашої цивілізації на Землі. Щоб перевірити його гіпотезу, він робить низку подорожей до Єгипту, Месопотамії та Південної Америки, звичайно за позичені гроши. В короткім часі затягнені борги досягли 500.000 швейцарських франків. За несплату боргів фон Денікен опинюється у в'язниці, в якій подібно, як німецький письменник пригодницьких повістей, Карл Май, починає свою письменницьку кар'єру, на якій, до речі, добробляється великих грошей. Ale не зважаючи на свої великі прибути, він не зумів прихилити до своїх ідей літературних критиків, які назвали його шарлатаном, а його книжки — казками для дорослих.

Але, все таки, мимо цієї нищівної критики, популярність фон Денікена постійно росте, а по більших містах творяться навіть клуби його однодумців. Цей рух називають "денікенітіс".

Немає сумніву, що таємницю успіху його книжок становлять дві речі: 1) духовна криза, яку сьогодні переживає людство; 2) підбій надземних просторів та віра людини в те, що поміж більшінством плянет в космосі наша Земля не єдина, на якій живуть інтелігентні істоти з високо розвинутою цивілізацією.

ПЕРШІ ЛЮДИ ПРИЇХАЛИ З КОСМОСУ

Фон Денікен не залишився самотний із своєю контролерсійною гіпотезою про кількаратні відвідини нашої планети (в глибокій старині) астронавтами з іншої сонячної системи, які започаткували розвиток цивілізації на Землі.

У нього — декілька побратимів, а один з них с д-р Ірвін Гінзбург, американський фізик та дослідник Біблії й старини. Нещодавно на книгарських полицях з'явилася його книжка п. з. "Наперед людина, потім Адам", в якій він висуває фантастичну гіпотезу, що перші мешканці раю Адам та Єва були астронавтами з далеких надземних просторів, які приїхали на землю приблизно 6 000 років тому, в космічному кораблі, що викликав страх і подив серед примітивних автохтонів нашої планети, що створили легенду про рай, щоб вияснити цю надприродну подію. Цю легенду підтверджують також досліди "Генезис" та старинних писань. Вони описують, що Адам минув 6 плянет, заки причалив на Землю. При чому вони подають докладний опис тих плянет, хоч чікто з мешканців Землі в тому часі не міг знати проте, що поза межами Землі існують ще інші світи.

Адам мав жити 930 років, а його тіло не розкладалося по смерті, що становить доказ його поземного походження.

ПРО ЩО ГОВОРТЬ "ГЕНЕЗИС"?

Приблизно 6,000 років тому, коли Біблія впровадила на землю Адама та Єву, наступив гіантський стрибок в розвитку цивілізації людини, з т. зв. Кам'яної доби.

Історія створення світу, описана в "Генезис", майже на 100 відсотків покривається з найновішою науковою теорією, "Биг Бен" (Великого Зудару), про яку стародавні мешканці землі могли довідатися тільки від представників заавансованої цивілізації.

На думку д-ра Гінзбурга, "Генезис" дає нам приголомшливу відповідь на відвічне питання: "Звідкіля сини Адама найшли для себе жінок? Вони найшли їх поміж існуючими вже мешканцями Землі.

Докладний опис подорожі Адама крізь надземні простори, можна найти в старинних єврейських поясненнях до Біблії. Вони описують його подорож крізь нашу соняшну систему та його причалення на 7-ій плянеті Землі, заселеній людьми. Як відомо, Земля становить сьому плянету нашої соняшної системи, коли зближатися із зовнішніх просторів до Сонця. Найдивніше в описі те, що старинні люди не мали телескопів і тому не могли знати про існування трьох найдальше від Сонця розташованих плянет: Плутона, Нептуна та Урану.

РОЗВИТОК ЦИВІЛІЗАЦІЇ НА ЗЕМЛІ

Коли Адам та Єва приїхали на Землю, вони привезли із собою неймовірне багатство знання, яке в драматичний спосіб змінило життя людини кам'яної доби. Вона почала користуватися металами, освоювати тварини та творити мистецькі твори.

Події в "Генезис" починаються від 5,739 року, чебто від початку єврейського календаря. І саме в тому самому часі, згідно з опінією антропологів, наступив бурхливий розвиток людської цивілізації, що становить критичну точку, в якій реалія і знання сходяться разом.

На думку д-ра Гінзбурга, Адам настільки відрізнявся від пересічної людини, що він в жодному випадку не мог бути людського походження.

АДАМ ТА ЙОГО РОДИНА

У "Генезис" (5:5) зустрічаємо одне місце, в якому говориться про те, що Адам жив до 930 року життя та що його тіло (яке не розкладалося) було покладене на вічний спочинок в печері. Немає ніякого сумніву, що жадна людина, народжена на Землі, не дожила досі до так довгого віку, а по смерті не піддалась природному процесові розкладу тіла.

В іншім старовиннім письмі находимо згадку про те, що найстарший син Каїна, Енох (гебрайське Ганок) покинув Землю в космічному кораблі. Всі інші нащадки Адама та їх життя описані в Біблії, за винятком Еноха. "Генезис" (5:23-24)

(Закінчення на останній стор. обкладинки)

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ВТРАТИ ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Кожне людське життя не довговічне. На жаль, це відноситься теж до людей, які вчинили в своєму житті багато добра, і могли б і далі його творити... Та не за людьми тут рішення...

Отак і попрощала українська громада в діаспорі шестеро визначних своїх членів: Миколу Угорчака-Погідного, Галину Чорнобицьку, Петра Андрусева, Михайла Михалевича, Івана Керницикого та Івана Смолія. Спільній у них був не один лиш їх вклад у літературу та мистецтво взагалі, але ще більше лучила їх спільна праця на відтинку української дитячої літератури. Всі вони були членами Об'єднання Працівників Літератури для Дітей і Молоді і кожне вклало свою частку у вирошування умів та сердець нашої дітвори, колись у рідному краю, тепер уже довгими роками в діаспорі. Всі були співробітниками дитячого журналу "Веселка" і малювали дітям, хто пером, а хто пензлем, образи духової України. А дітям, які росли на пісному ґрунті чужої землі, було це таки дуже потрібне!

Микола Угорчак-Погідний замітний у своїх писаннях не лише глибоким розумінням світу дитини та її відношення до найближчого оточення ("Пригоди котика Мурчика", "Пригоди ляльки Мелі"), але й виразним релігійно-етичним спрямуванням. Скільки ж то людям, сьогодні вже старшим, запало зерно добра в душу, коли читали, ще в Галичині, його "Силу молитви". І останній акорд його творчості, книжечка "Дніпрові дзвони" знов звертається до старинних українських, глибоко релігійних переказів.

Галина Чорнобицька, яка померла теж недавно в Австралії, дочка Дніпропетровщини, за званням — біолог, за покликанням — педагог. Пишучи і для дорослих, дбала особливо про дітей, зокрема про найменших, даючи їм твори всіх жанрів: вірші, оповідання, загадки, казки, п'ески, скоромовки. Її книжечка для малят "Забавки", барвисто ілюстрована Ніною Мриц, справді класичний твір у нашій дитячій літературі. Та Галина Чорнобицька не лише творила багатий виховний матеріал для дітей, але й опрацьовувала методи навчання, давала доповіді на учительських з'їздах, шукала засобів, як найкраще підійти до українських дітей з українським словом.

Петро Андрусів, лепший із згаданих тут Покійних членів ОПЛДМ. був вродженим малярем великих полотен та складних, багатолюдних композицій. Одним із дуже нечисленних у наші непереліві часи. Український історичний побут кожної доби він зновував до найменших подробиць; і не лише зновував, а справді неначе сам жив на кожній своїй картині. А кожна його постать була не лише носієм міту наших минулих століть, але й висловом таємничості, казки...

І тут одне із лжерел творчості Петра Андрусіва для дітей. Другим, неменш рішаючим, було

його сирітське дитинство із неймовірним майже скитанням поміж чужими людьми, аж у глибину Сибіру. Самотність дитини виплекала у мистця зрозуміння її духовости і ніжність для неї.

Тому став він у зрілі роки успішним педагогом у Філадельфійській Мистецькій Студії, тому й ілюстрував дитячі видання, ще починаючи від львівського "Світу Дитини" та його видань, аж до діаспорної "Веселки" та книжечок для дітей. Барвисте багатство його картин — це найкращий образ небаченої Батьківщини для дітей, які ростуть на чужині. І найкраща, щира, не вимушена, наука пошані до Землі Предків. Такий був Петро Андрусів. Був — і нема...

Михайло Михалевич, уродженець престольного Києва, нащадок багатьох поколінь борців за волю, був малярем-графіком. Писання для дітей оформлював особисто радо. Мав окремий індивідуальний стиль, який можна було пізнати, навіть і без підпису. Люди, діти, а зокрема звірятата, виходили в нього суцільні, плястичні, пухливі і кожне зі своїм власним характером. Здавалося, що всі ці прикмети надавав мистець своїм постаттям із вдоволенням, з усмішкою, часом, може, навіть злегка іронічною. Але це їм виходило на добро. Особливою прикметою Михайла Михалевича було те, що за кожну працю брався охоче, не давав себе просити ні переконувати; творив залюбки...

Про Івана Керницикого, "Ікера", годі й сьогодні повірити, що його вже нема. Нелукавим мерехтінням свого світосприймання він перетворював на добродушний жарт усі негоди війни, скитання, еміграції. Такі люди не можуть поминути дітей. Це ж у дітей якраз найбільше тієї нелукавости, добродушності. Хто ж із нас старших не пригадує собі його "Миколайка", дарованого приятелем спілому хлопчині! А його "Квіт папороті" критики вважають чи не найкращим твором для нашої дитячої сцени. Дитинство Івана Франка там теж просвітлене "ікерівською" усмішкою. І оце вийде незабаром із друку збірка його творів "Для дітей і про дітей", якої автор уже не побачить...

Сумно прощатися із тими, які давали дітям животворну поживу на все їх життя. Важко повірити, що ті, які так тонко розуміли радоші дитинства, теж смертні. А ще сумніше, що нараз довелося так багато їх прощати...

Іван Смолій, переживши замолоду, в рідній Галичині, буревій останньої війни та патос національно-визвольних змагань, останеться назавжди в українській літературі мистецьким літописцем тих часів, тих людей і обставин. Остання його повість "Неспокійна осінь" була вершиною, та, на жаль, і завершенням його творчого шляху. То ж не дивно, що тематику визвольної боротьби він опрацював теж і в варіанті для дітей — у неперевершенні казці-алегорії "Сонцебори". Народні казки, від прадавніх часів, розказували про боротьбу добра зі злом. Так і в "Сонцеборах" ведеться ця боротьба, але з непомінальними признаками сучасності: поневолення батьківщини лихими силами, виростання дітей на чужині, рятунок сестри-невільниці; в цьому не можна не пізнати наших обставин і наших задушевних мрій. Ми віримо, що книжечка ця промовлятиме

ще до численних майбутніх поколінь нашої діт-
вори.

Та залишається нам одна можливість: розпо-
всюднювати їх твори між дітвою по домах,
школах, молодечих організаціях. Хай покійні
мистці говорять і далі до дітей мовою серця —
і хай живуть у дитячих серцях повік.

ЛХІІІ

ПОМЕР ІВАН ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ

В Едмонтоні, Алта., 25-го квітня, нагло, на
серцевий припадок помер на 64-му році життя
професор історії Албертського університету д-р
Іван Лисяк-Рудницький.

Народився св. п. І. Лисяк-Рудницький у 1919
році у Відні, Австрія. Був сином адвоката, голов-
ного редактора "Нового Часу" і посла до Вар-
шавського Сойму д-ра Павла Лисяка і Мілени
Рудницької, голови Союзу Українок і посолки
до Варшавського Сойму.

Докторат з філософії отримав св. п. І. Лисяк-
Рудницький у Державному Карловому універси-
теті в Празі, Чехословаччина. Наукову кар'єру
в Америці він розпочав у коледжі Ля Салл у Фі-
ладельфії, опісля в Американському університеті
у Вашингтоні, Д. К. Звідти покликали його на
катедру історії до Едмонтону.

Залишив у смутку сина д-ра Петра Лисяка-
Рудницького, професора Колюмбійського універ-
ситету в Нью-Йорку, доньку Олександру, в Ка-
ліфорній дружину Олександру Черненко в Ед-
монтоні.

Вічна Йому пам'ять!

СВ. П. СЕМЕН ТОКАР ВІДЙШОВ У ВІЧНІСТЬ

З глибоким жалем ділимося сумною вісткою, що
в понеділок 9-го квітня 1984 року, після тяжкої
хвороби на 81 році свого трудолюбивого життя, ві-
дійшов від нас на вічний спочинок наш дорогий
муж, тато, дідусь і прадідусь — Семен Степанович
Токар.

Покійний народився 23-го травня 1903 року в Сло-
боді Сніжків, Валківського р-ну, Харківської об-
ласти. Походив із селянської родини, яка склада-
лась з семи осіб. В 1921 році від епідемії тифу його
батьки померли і 18-річний Семен перебрав опі-
ку над господарством і родиною (було ще дві сес-
три і два брати). В 1922 році одружився з Оленою
Федосіївною (з дому Сулименко). Все своє життя
тяжко працював, виконуючи селянську, ковалську,
слюсарську роботу, яка була його любим фахом.

Під час II світової війни в серпні 1943 року разом із сином Володимиром був евакуйований до Німеччини, а дружина Олена залишилась в Україні. І аж в 1966 році, з ласки Божої пощастило знову з'єднатися з любою дружиною в Канаді, до якої
покійний прибув в 1948 році з Німеччини. Працю-

Семен С. Токар

вав у Канаді для Онтаріо гайдро водопроводчиком на протязі 10-ти років, а потім фармерував в око-
лиці Ніягара он де Лейк, Онт., де й помер. Похован-
ний на кладовищі Lundy's Lane в Ніягара Фалс,
Онт. Зійшлося багато людей відпровадити його в
останнюю дорогу. Панаходи в похоронному заведенні
і чин похорону в Українській Православній церкві
св. Юрія в м. Ст. Катеринс, Онт. довершив о. Тарас
Славченко із участю церковного хору під керів-
ництвом пана Мельничука Олекси.

Після похорону в церковній залі відбулися тра-
диційні поминки-трапеза по покійному, якими про-
водив пан Хлівняк Володимир. Про життєвий шлях
покійного розказав син Володимир, а також подя-
кував всім присутнім за те, що взяли участь у по-
хоронах його тата. Від друзів висловили співчуття
родині покійного п-ове Андрій Панченко і Вол.
Хлівняк.

Дружина покійного Олена також дякувала отцеві
за, поминальні відправи і слово співчуття, хорові
за гарний спів, а всім присутнім за участь і поша-
ну до її чоловіка.

На українську пресу родина покійного і друзі
склали \$150.00 дол., які розділено порівно для жур-
налу "Нові Дні" і газети "Український Голос", дов-
голітнім передплатником яких був покійний і для
газети "Українські Вісті", які він читав.

Св. п. Семен Степанович Токар залишив у глибо-
кому смутку горем прибиту дружину Олену, сина
Володимира з дружиною Людмилою, онуку Надію
з чоловіком і двома дітьми, Марію з сином, онуків
Володимира з двома синами й дружиною, Леоніда
з дружиною, Тарака з дружиною і дочкою та ба-
гато рідних в Україні.

Нехай канадська земля буде йому легкою. Вічна
йому пам'ять.

В. Т.

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

А ЧИ ЗНАЙДЕ ЦЕЙ ЛИСТ КОМПОЗИТОРА?

Шановний Пане!

Пересилаю Вам пісню, яку приніс до хати мій покійний брат, (вояк УПА, загинув в бою під Колками). Вона тим цікава, що наспівала її його дівчина і вона надзвичайно виразно характеризує дівчат — милих наших вояків, їхнє відношення до визвольної боротьби і показує обопільне бажання пожертвувати себе і свою любов — Батьківщині.

Ти знемігся, мій мілий...

До мене іди!

Пригорну тебе ніжно, як мати,

А як схочеш спочити —

Буду бавити тебе,

Колискової буду співати...

А знаснеш — буду, мілий, тебе берегти

Щоб спочив, хоч на час, біля милої ти!

Ти багато страждання і муки прийняв...

Я твій біль навісний заспокою.

Дам живої водиці напитись тобі,

Пошматоване серце загою!

Знову дужий ти станеш до праці й борні...

Хоч покрасш кохаюче серце мені...

I молитимусь я, коли підеш у бій,

Щоб умів за Україну стояти.

I тихесенько-тихо, щоднини, сама

Буду горе своє колисати.

Ти ж на те не дивись, не зважай...

Тебе кличе до бою поневолений карі!

Я би дуже хотіла, щоб хтось поклав на ноти ці слова, щоб заспівати в день, коли згадують цих Безіменних героїв, одну з пісень, що їх наспівали ім їхні милі, які їх гріли, підтримували в боротьбі і були ім найвищою нагородою. Якщо когось знаєте, хто захоче це зробити — передайте ці слова. Добре би було щоб з нотами вони були видруковані, замість вінка на могилу.

(Волинянка)

ЩЕ РАЗ У СПРАВІ СВУ-СУМ

В журналі "Нові дні" ч. 408 за лютий 1984 р. з'явилася стаття під заг.: "У справі СВУ-СУМ", автором якої є п. В. Чапленко. Автор накинувся на мене, називаючи мою статтю "50-тя Харківського процесу СВУ-СУМ", надруковану в щоденнику "Свобода" за 1980 р., фантастично-войовничою та що така стаття може бути корисна тільки Москві! Іншими словами — не треба згадувати про наші самостійницькі організації, не треба згадувати про нашу боротьбу, може, не треба писати про 22 січня, про с. п. Гол. От. С. Петлюру, про мільйони жертв голоду? Просто дитяча наївність!

Всі ми, в тім числі і Ви, п. В. Чапленко, знаємо з гіркого досвіду, що ми і росіяни є в довгій, тяжкій і жорстокій боротьбі! Росіяни почали нищити і то в першу чергу провідну верству нашої нації від часу, коли ми програли бій під Полтавою в 1709 році. З принесенням комунізму в Україну, вони дещо змінили методи боротьби проти нас, але СУТЬ залишилася та сама. Чи ми маємо організації, чи ні, для них це не грає ролі! Кожний УКРАЇНЕЦЬ, що мас НАЦІОНАЛЬНИЙ ХРЕБЕТ для них є ворог! Ось чому і Вас вони тримали сім місяців у тюрмі!

В серпні місяці 1941 р. похідна група ОУН прийшла в наше село. Після урочистого проголошення відновлення Української Державності, члени групи мали змогу говорити з мешканцями села. Сільський столяр, дід Ступка, приніс і показав старшому групи летючку, що була видана в 1932 р. з підписом СУМ. У грудні місяці цього ж року одного вечора мій, вже покійний, батько, взявши доморобного тютюну, кілька свіжих пиріжків і газету "Український Голос", що почала виходити в обласному місті з приходом німців, сказав: "Підемо відвідати старенького Ступку!". Ми пішли. Закуривши, батько і дід говорили про різні справи, а потім сказали, щоб я читав газету. Коли я читав, то дід заявив батькові: "Ваш син добре читає, мій син, Василь, також читав добре і швидко". В цій хвилині дід, нагнувшись, витягнув з під лавки малій аркуш палеру і, даючи мені, сказав: "Ану читай це!"

Це була летючка, яка говорила про терор, заслання і голод, що принесли в Україну росіяни із Сталіном. Внизу були три літери: СУМ. Дід з гордістю заявив, що її уклав його син Василь, що був старшим сумівської п'ятки, його за це розстріляли в 1932 р.

В кінці 1941 р. повернулися в село Трохим і Іван (прізвищ не пригадую). Це були молоді активні люди, один працював при церкві, а другий організував і керував хором та драмгуртком в селі. Мій батько заявив одного разу: "Трохим і Іван також були сумівці, це люди, що працюють для нашого народу!". Коли я опинився на чужині, то виніс з дому найкращу думку й опінію про СУМ. І ось, думаю, що це в 1950 році в газеті "Наше життя" перший раз я прочитав, що СУМ-у не було! Від того часу я почав читати і збирати все, що було друковане про УАПЦ, СВУ, СУМ і, зробивши вібірку, написав статтю: "50-тя харківського процесу", що була поміщена в "Свободі" в 1980 р., за яку чотири роки пізніше дістав "подяку". До речі, коли порівняти всі публікації про СУМ ("за" і "проти") то буде 1 до 5 у користь того, що СУМ існував! Отже, просто стає дивно, як людина такого наукового рівня і такий прекрасний знавець нашої рідної мови, може щось подібного написати!?

Ось погляньмо: 1. Публікації д-ра В. Плюща, про Г. Ващенка, проф. Щербаківського, проф. С. Вожаківського, ред. О. Калинника, ред. О. Ковала, інж. А. Кущинського та інших,
2. Публікації Гол. Управи СВУ на еміграції;
3. Видання ЦУ СУМ на еміграції;
4. Статті та публічні виступи колишніх членів СУМ (до речі, ще живих),

5. В програмі виховання юнацтва СУМ є розділ — Відродження: УАПЦ, СВУ та СУМ.

6. окремо видання про перебіг процесу СВУ-СУМ і подиву гідний виступ студента Миколи Павлушкиова.

7. Статті про СУМ пані Наталії Павлушкивої, сестри первого голови СУМ в Україні — сл. п. Миколи Павлушкиова.

Пане В. Чапленко, Ви напевно читали все вищезгадане? І Ви ще маєте сумнів? Зрештою, сумніватається, вірити в щось чи не вірити — це Ваш привілей! Але будьте ласкаві не вискачуєте з такими обвинуваченнями, — бо Вам воно аж ніяк не підходить. Багато наших національно-свідомих братів, — цвіту нашої нації, — віддали своє життя на віттар УКРАЇНИ, будучи в рядах СВУ-СУМ для того, щоб ми жили. То ж маймо до них ПОШАНУ!

З українським привітом

М. Яременко

Шановний Пане Яременко!

Я не знаю чи проф. В. Чапленко читав "все вищезгадане" і чи захоче ще раз висловлюватись у цій справі. Він може помилитися, коли не підтверджує існування СВУ й навіть СУМ-у, але навіщо ви робите з цього таким нелогічним висновок, мовляв, "іншими словами — не треба згадувати про наші самостійницькі організації, не треба згадувати про нашу боротьбу...", про мільйони жертв голоду?" А хан воно буде прокляте, те наше — "іншими словами"... У деяких згаданих Вами матеріялах (зокрема в публікаціях Головної Управи СВУ на еміграції) і з мене зробили "іншими словами" черта рогатого, націонал-комуніста, капітулянта, і просто "підручного КГБ", а Ви, виходити, усім цим матеріямам свято вірите і сумнівів у Вас немає... Шож, — "благословенні віруючі!"

У нашій віковій боротьбі проти російського імперіалізму в нас стільки фактів і гіркої правди, що нам справді не потрібно й шкідливо вдаватись до фантастично-войовничої бомбастики. На жаль, більшість з нас воліє патріотичну бомбастику, бо це не вимагає труду вивчення фактів ані засвоєння правдивої інформації.

Дуже типовий в цьому є Ваш приклад з дідом Ступкою. Дід Ступка приніс і показав старшому похідної групи ОУН "летючку", що була видана в 1932 р. з підписом СУМ". І що? Старший групи не забрав тієї летючки до архіву? Не зробив з неї копії? Не надрукували її в газеті "Український голос"? Ви з батьком пішли відвідати старенького Ступку, самі читали цю летючку, Ступка заявив

Вам, що уклав її його син, "що був старшим сумівської п'ятки, і його за це розстріляли в 1932 р." І невже ні Ви, ні батько Ваш не поцікавились запитати старого Ступку: А хто ж завербував його сина до СУМ, чайже провідники СУМ у той час вже третій рік сиділи в тюрмі? І які докази в нього, що це син уклав цю летючку, а непідклали її навмисне агенти НКВД, щоб мати підставу свідомого сина арештувати і знищити? Та й як ця летючка виглядала: була вона друкована в друкарні, писана на машинці, чи просто рукою? І що про все це знали та розказували ті два сумівці, що повернулись з тюрми чи з заслання живі?

Якщо б Ви розповіли читачам про ці "дрібниці" — Ваш лист був би бодай дрібним напівдокументом "у справі СВУ-СУМ". Без цих "дрібниць", не вони кажучи, — це лиш "великих слів велика сила..." Так писати історію не можна.

М. Дальний

ЧОМУ "Н. Д." РЕАБІЛІТУЮТЬ В. ВИННИЧЕНКА?

...Велике спасибі за "Між двох сил"! Спасибі Адміністрації, що прислава мені, спасибі "Н. Д.", що видали її. Маю враження, що ця драма більше п. Чапленка, як Винниченка. Прочитала з захопленням, бо все, що відбувається в цій драмі, відбувалось в ті величні й трагічні дні чи не в кожній українській родині. Що ж, "Окраденую збудили"...

Шкода, що "Н. Д." не надхнули Л. Крушельницьку поставити "Між двох сил" замість несамовитої, чисто російської драми "Чорна пантера..." Що вона дала молоді? Несмак..

Що уявляє з себе В. Винниченко я знала вже тоді, коли нікого з Вас, працівників Адміністрації і Редакції "Нових Днів" ще й на світі не було. Його оповідання хороши. Його романи сенсаційно-бульварні (хоч у них вбивств нема, хіба що самогубства) і жзорі, як вся російська література: ні одного позитивного типа, все Кирпаті Мефістофелі...

Як шкода, що не Г. Ібсен був надхненником В. В., а Горький! При такому таланті, як у В. В. та впливі Ібсена, прекрасні були б драми Винниченка! Уявили собі не можу, чому "Н. Д." реабілітують Винниченка?! Ось, коли ми будемо мати свою державу, тоді всебічно можна буде розглядати Винниченка, а зараз шкода часу.

В **Новому Шляху** за 28. 1. ц. р. була надрукована промова голови ПУН. Прізвище його не було подано, адреси також. Деяло в цій промові мене обурило, я написала листа голові ПУН і послала в Редакцію **Н. Ш.** просила, щоб передали йому. Турбусє мене, що не передали. Тому посилаю в **Н. Д.** копію і прошу надрукувати на сторінках **Н. Д.**

Буду Вам дуже вдячна, бо тоді голова ПУН напевнено прочитає.

З пошаною
Марія Кремінська

Шановна Пані Кремінська!

Всебічно "розглядати" й оцінювати наших провід-

ників ми зобов'язані тепер, а не тоді "коли будемо мати свою державу". У промові голови ПУН, п. Миколи Плав'юка, нас ніщо не обурило. Він промовляє з почуттям гідності й відповідальності за кожне слово. А ось, якщо б ми надрукували Вашого листа до нього, то цим обурили б багатьох читачів. — Ред.

НА ДОБРУ ПАМ'ЯТЬ МАРІЇ ГЛУШКО

Ось уже наближається місяць травень, а в ньому кінчиться чи, вірніше, починається моя передплата "Нових Днів". Отож прийміть мою скромну "малоньку лепту" на фінансово бідні "Н. Д." Висилаю \$100.00 (сто дол.). З них передплата на цей 1984 рік, а решта... Ну?

Ось учора отримав сумного листа від моого добrego приятеля Глущка Степана з м. Торонто, що 4-го лютого ц. р. відійшла у позасвіті його дорога і шановна дружина Марія... Познайомився я з панством Глущками ще в 1947 р. у м. Льєж, Бельгія, і до цього часу лишились ми Приятелями (адже ж ми із Степаном — київці). Через С. Глущка познайомився я з уже покійним проф. Підгайним та незабутнім Петром Кузьмовичем Волиняком (котрому не раз обтоптували пороги його хати, навіть борщ варили вдвох!). Ото було потіхи! А як я щось не так "заслужив", ну то й "йолопа" удостоївся. Гай-гай... та ще й зелений.

Тож нехай решта суми грошей піде в добру пам'ять такої милої, такої людяно-доброї Марії. Вона ж була дійсно ПРАВЕДНИЦЯ, то напевно Господь Бог оселить її душу там, де праведні спочивають. Хоч мені чогось хочеться вірити, що її душа витас над Україною, яку вона так щиро любила, витас в жайворонку та чайці-білобоці, над нашим славним Дніпром та його притоками...

Для Родини і родичів бл. п. Марії висловлюю мое душевно-боляче співчуття по невідшкодованій втраті любої Дружини, зразкової Мами й Бабусі, а на громадській ниві — вчительки, виховательки і доброго педагога.

Муже, Степане, діти, — Валерію з Дружиною та Муся з Родиною — нехай со святыми упокоїть її Господь Бог, а в нас нехай лишиться про неї ВІЧНАЯ ПАМ'ЯТЬ.

Ваш М. Г. Іщенко, Судбурі, Онтаріо

П. С. До Вас, шановний редактор М. Дальний. О, як мені хочеться звернутись у нашому журналі "Нові Дні" до наших земляків і так приятелів, розсіяних по світу, і запитати — чому ж це я їхніх прізвищ не зустрічаю в "Нових днях" як передплатників і жертвовувачів?..

Я ще можу пригадати сотки прізвищ, що нас доля злучала в "Д. П. царстві" чи в "Д. П. республіці". Швайнфурт, Ашафенбург, Форгайм-Оберфранкен, Ерлянген, Райтерзайф...

І де ж ви, землячки, погубились? Я знаю, що вас, наприклад, в Чікаго аж кишиш, і всі ви ще не в такому її старечому віці. Ну, скажемо, нам 60-ка...

Невже ж вам байдуже, що наша преса занепадає, бо ширі і вірні передплатники-читачі переважно вже відійшли на лоно Господнє...

"Схамен'тесь, будьте люди!"

М. Г. Іщенко

Шановний Пане Іщенко!

Щира подяка Вам за щедру пожертву й за те, що ніколи не забуваєте про "Нові дні". Родині Глущків висловлюємо й наше глибоке співчуття з приводу болючої втрати. Бл. п. Марія була також довголітньою читачкою "Нових днів".

Щодо збайдужилих земляків, то й у Ваших Судбурах знайшлося б ще пару десятків таких, що передплатили б "Нові дні", якщо б до них хтось кількаразово звернувся чи, бодай, прислав би нам їхні точні адреси. На жаль (чи на щастя) "Нові дні" не мають за собою здисциплінованої партії, яка могла б з успіхом цією справою зайнятися.

М. Дальний

ПОДЯКА В. БЕНДЕРОВІ

У журналі "Нові Дні" за березень ц. р. я прочитала допис Віталія Бендера "Пародії — тактичний протест?" Читаючи цей допис я не тільки усміхалася, але сміялася на всю хату.

В. Бендер, мабуть, був спостережливий і має добрю пам'ять, що ще пригадує пісні й пародії на них із 30-их років. Я знаю ці пісні, але пародій на них я не чула, тільки цю "Девушки пригожие, на чортей похожие"...

Дякую В. Бендлерові за цю веселу статтю. Мені взагалі подобається дописи В. Бендера, деякі з них викликають і в мене спогади з моого тоді молодого життя. Я раджу особливо самітнім людям виписувати журнал "Нові Дні". В ньому прочитаєте про сучасне, майбутнє й минуле та трохи розважитесь.

У цьому ж числі є допис Дм. Чуба "Підсумки творчості Я. Масляка". В кінці цього допису автор написав, що наша спільнота сприйме збірник Я. Масляка "Дар любови" прихильно і кожний читач придбає його для себе. А як же можна придбати, коли не має ні гіни, ні адреси? Коли повідомляєте про видані книжки, — подайте ціну й адресу.

Марія Посипайлло, Фльоріда

Сподіваємося, що автори й рецензенти врахують Ваше слухнене домагання. — Ред.

КОЧУБЕЙСЬКА АРКА...

У журналі "Нові дні" за листопад м. р., у довгій гарній статті Дмитра Чуба п. н. "Фрагменти спогадів про І. Багряного", є така фраза: "Ідучи через Диканський ліс, ми сфотографувались біля брами, що була збудована ще за часів Мазепи. (Ця висока брама чи арка ще стояла під час війни... з перекладиною зверху. Була вже дуже пошкоджена часом, бо влада її не реставрувала).."

При гетьману Мазепі ще не будували на Україні тріумфальних воріт (на Полтавщині мало вживають слово "брама", а більше — "ворота") і тріумфаль-

них арок. Та гарна цегляна тріумфальна арка, що огорнула диканського лісу, збудована князем Іочубеєм у 1620 році в стилі російського класицизму або ампіру". Князь Іочубей поставив ту арку в честь перемоги над Наполеоном.

Олександер Шушкін був сильно захоплений (якось родичкою князя), але Шушкін був бідний, тому Наталка Іочубей вийшла заміж за графа Строганова (мільйонера). Потім Шушкін одружився з іншою Наталкою (Гончаровою), правнучкою гетьмана Петра Дорошенка, який помер в селі Ірополець, що біля Москви, в 1698 році.

Іочубей палац був теж збудований в стилі "ампір" відомим італійським архітектором Джакомо Гваренгі. В 1920 році диканські селяни той гарний палац цілком ограбували, а потім підпалили його...

Кріпаки, що збудували цю гарну тріумфальну арку, мабуть, ще не знали про цемент і клали цеглу на вапняковий розчин. Але вони були здібні будівельники й арка стоїть уже 164 роки. Вона постраждала не так від часу, як від поганого відношення до неї місцевих селян та всіх завойовників... Після війни, в 1950-55 рр. цю арку реставрували. Багато подій бачила ця "тріумфальна арка" й залишилась вона як пам'ятник працьовитості диканських селян-кріпаків, які так міцно її спорудили.

М. Дублянський

ЩЕ ОДИН ПАТРІОТИЧНИЙ ЛЯПСУС

Ще в 1975 році "Українське Видавництво" в Лондоні видало англомовний переклад книжки Михайла Осадчого "Більмо" п. н. "Катаракт". Прізвища перекладача ніде не згадано, мабуть, тому, що це "підпільне видання з України, як зазначено на титульній сторінці. Мабуть, з цих же самих "підпільних" міркувань, автор англомовної передмови також не підписався повним прізвищем, а лише криptonімом I. D.-iv. Зрештою, криptonім досить прозорий та й стиль натякає на те, що йдеться про теперішнього голову Союзу Українців у Великобританії, співредактора "Української думки" і одного з найближчих співробітників Ярослава Стецька — Іллю Дмитрова. Але справа не в прізвищі, а в тім, що передмова починається таким бездумним і неправдивим реченням: "Зі створенням СРСР починається боротьба української нації проти російського комуністичного поневолення".

Як відомо, СРСР створено щойно в грудні 1922 року. Якже можна твердити, що лише тоді почалася боротьба української нації проти російського комуністичного поневолення? Від наших "революціонерів-максималістів" можна, на жаль, спостерігати й аж такі вияви політичної склерози. Ім же усе дозволене.

...ЩОБ НЕРВИ ВІДПОЧИВАЛИ

Дякую за журнал. Наперед мусила не лише переглянути, але й прочитати, бо з ним не ознайомлена. Чи партійний, чи лише для панів...

Я новітніх панів не розумію. Маю іх по вуха. Тої революції та хваліби повні торби. Може це й комусь не до вподоби...

Через таких панів, ми, як ті собаки посвіті по-

розвазились, але й тут жити не дають. З Батьківщини чорну Африку зробили. Зате в нас і держави нема. Бог б'є по нас.

Схаменіться! Дарма, в нас любови не знайдеш до свого ближнього.

Вибачайте, це сумне, але правдиве. Тому, коли щось замовляю, думаю, щоб нерви відпочивали. Людина живе не лише ненавистю, обмовами, але й здоровим гумором, нозинами. Це потрібне для спільногого життя в громаді. Посилаю поштовий переказ на \$20.00. \$15 на журнал, а решта на видатки.

С. Ю., Канада

ОГОЛОШЕННЯ-ПРОХАННЯ

Підготовляється до друку книга: "НАШІ ПРИЗВІЩА" в етимологічній обробці.

Хто бажає знати, що значить його прізвище, той повинен прислужитися до дальшої збірки прізвищ. Автор цієї праці бажає зібрати якнайбільше українських прізвищ. Вже зібрано понад 60.000, але одні особі виловити всі прізвища хоч би на еміграції — неможлива річ. Отже коли читач придбає собі книгу "Наши прізвища" й не знайде в ній свого прізвища, то виникне неприємність.

Прізвище-подавець не потребує подавати своєї адреси, лише своє прізвище. Бажано було б аби додатком позначено: КОНЯК — Чернігівщина, ШЕРЕМЕТ — Харківщина, БЕРЛАДНИК — Буковина, ШАНДОР — Закарпаття і т. д. Це послужило б для автора визначити місце до групи прізвища, — де саме існує та чи інша група.

Подавати прізвище на адресу таку:

W. IRKLIEWSKYJ
Vogesenstr. 58, 89 Augsburg, West Germany

ВИДАВНИЧИЙ ФОНД МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

З нагоди відзначення 50-ї ліття смерті найвидатнішого українського історика і першого президента Української Народної Республіки — Михайла Грушевського, Українське Історичне Товариство заложило Видавничий Фонд Мих. Грушевського. Цей фонд призначений на видання наукових і публіцистичних праць історика, а також джерельних і довідкових публікацій, присвячених його життю і діяльності. До друку вже підготовано вибір його історіографічно-біографічних студій, присвячених творцям нової України — історикам і суспільним діячам.

Управа У. І. Т. звертається до усіх українських установ і громадян допомогти розбудувати Видавничий Фонд М. Грушевського і цим спричинитися до тривалого відзначення пам'яті найвидатнішого наукового і суспільного українського діяча в 20-ому столітті.

Пожертви надсилати на таку адресу:

Ukrainian Historical Assoc.
M. Hrushevsky Fund
P.O. Box 312
Kent, Ohio 44240 U.S.A.

У США ці пожертви можна відтягати від державного податку.

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

СКОРО "ВІЛІКУВАЛИ"

Працівник московського радіо Данчев, який кілька місяців тому, читаючи повідомлення про події в Афганістані, прочитав, що совєтські війська є "окупантами" і "загарбниками", повернувшись на працю, після "лікування" в психіатричній лікарні.

Високий службовець московського радіо, повідомляючи про повернення Данчева на працю, не сказав у якому відділі буде він працювати.

Після свого сенсаційного виступу Данчев щез безслідно. Ходили чутки, що Данчев поїхав до своїх батьків, які живуть у столиці Узбекістану, який межує з Афганістаном. Більшість населення Узбекістану співчуває окупованому совєтськими військами Афганістаном, пригадуючи свою власну долю 1918-20 років, коли війська комуністичної Москви плюндрували міста і села Узбекістану.

Офіційний представник, який повідомляв про повернення Данчева на працю, підтвердив, що Данчев лікувався на "психічний розлад".

ВИМАГАЮТЬ ВИДАЛЕННЯ ЕКСТРЕМІСТІВ ІЗ САЛЬВАДОРУ

Уряд США звернувся до сальвадорського уряду з вимогою, щоб він виселив з країни або якимсь іншим чином припинив діяльність цілого ряду військових і цивільних осіб, зайнятих активно в крайне правих "групах смерті".

Адміністрація президента Рональда Регена готова з обмін за виконання такого прохання збільшити військову і економічну допомогу Сальвадорі.

Американську вимогу виладити з Сальвадору крайнє правих діячів передав сальвадорському урядові віцепрезидент Джордж Буш, коли перебував у Сальвадорі. Вимога була у формі особистого листа президента Р. Регена до президента Алваро Маганьї.

ДАЛЬША ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ В УГОРЩИНІ

Відомо, що з усіх комуністичних країн Варшавського пакту Угорщина найліберальніша й має найздоровшу економіку. У деяких політично-господарських реформах Угорщина відійшла далі від бездушного перебюрократизованого моделю радянського ніж Югославія. У грудні м. р. угорський парламент затвердив два нові законопроєкти: про створення Ради конституційного права, яка мала б контролювати конституційність уря-

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ — Читанка для 3-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ — Читанка для 4-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00

I. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова граматика української мови. Ціна 3.00 дол.

D. Чуб. CO TIC IC АВСТРАЛІЯ. 112 стор., в м'якій оправі. Ціна 3.50 дол.

B. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на 4 дії. Ціна 2.00 дол.

A. Юріняк. КАМІКАЗЕ ПАДАЄ САМ. Оповідання і фейлетони. Ціна 5.00 дол.

A. Юріняк. ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II. 380 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

A. Юріняк. КРИТИЧНИМ ПЕРОМ. 318 стор., в м'якій оправі. Ціна 8.00 дол.

Софія Гаєвська. Treasures of the Centuries. (Скарби століть) 112 стор. Ціна 5.00 дол.

Петро Волиняк. ПОГОВОРIMO ВІДВЕРТО. 680 стор., в твердій оправі. Ціна 12.75 дол.

дових і судових рішень; про допущення двох кандидатів (замість одного) у виборах до парламенту та до місцевих і міських рад. Це, здається, вперше від " перемоги великого жовтня" виборці комуністичної країни матимуть право бодай часткового вибору.

НА ПОШУКИ ІНШИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Уже майже 20 років астрономи багатьох країн світу з допомогою радіотелескопів намагаються знайти в космічному просторі сигнали можливих інопланетних цивілізацій. Покищо ці експерименти не дали результатів. Американські астрономи розпочинають нову серію дослідів по прослуховуванню космосу. На радіотелескопі в Аресібо (Пуерто-Ріко) буде встановлено комп'ютер, здатний обробляти інформацію, яка надходить на 10 мільйонах частот одночасно. Діаметр дзеркала радіотелескопа — 300 метрів.